EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 22. märtsil 1972

Nr. 22 (3710) 14. aastakäik

LEO KARUPÄÄ: Kartus, et eksiilvalitsuse küsimus kerkib kongressil

Kas Eesti Rahvuskongressil Toronto, ühenduses ülemaailmsete Eesti Päevadega, kerkig üles ka kontroversne eksiilvalitsuse probleem? Seda kartust avaldas oma aruandekõnes Eesti Päevade ettevalmistusist Rootsi Estlaste Esinduse esimees Leo Karupäiä, kes m.h. ütles, et USA-st ja Kanadast on avaldatud soovi, et rahvuskongressi "töörahu vormel" leitakse Rootsis ja et siinsed vahekorrad ei mõjustaks kongressi Thtsust esinemisel väljaspoole, lisades, et "olulisemaks sellise momendi loomisel on küsimus kas n.n. Oslo-valitsuse mehed tõstavad Rahvuskongressil üles eksiilvalitsuse tunnustamise või toetuse saamise küsimuse.

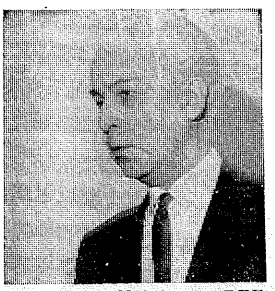
Kõneleja leidis, et see looks irritatsioonimomendi, mida ülemaailmse koostöö nimel tuleks vältida. Kõneleja märkis, et aasta tagasi on Vaba Eesti Komitee liikmele Ilmar Raamotile ta külaskäigul Rootsis antud kinnitus, et seda ei tehta. Nüüd olevat aga teistsuguseid märke: Möödunud sügisel teatas Oslo-valitsus kõikide läänedemokraatiate valitsustele, kes tunnustavad Eesti Vabariigi riiklikku kontinuiteeti, uue kabineti koosseisu.

Lisatud memorandumi lõpus leidus lause: "Vabariigi Valitsus juhib Eesti vabastamise tegevust koostöös Eesti ja teiste Balti riikide välisesindajatega, samuti poliitiliste parteide ja organisatsioonidega mitmetel maadel".

Leo Karupää konstateeris, et see jätab selge mulje, et eksiilvalitsus on otseses koostöös välisesindajatega, kes aga järelpärimiste korral saavad ainult vastata, et välisesindus ei saa asukohamaa valitsuse poolt tunnustamata Eesti eksiilvalitsusega või eksiilvalitsustega koostöös olla. Seisukoht, mida meie välisesindajad on aastate jooksul rõhutanud ja palunud mitte memorandumites muljet jätta, et ollakse mingisuguses koostöös. Kõneleja ütles:

— Meie välisesindajate olukorras ei saa väljaspoole ega ka eestlas-

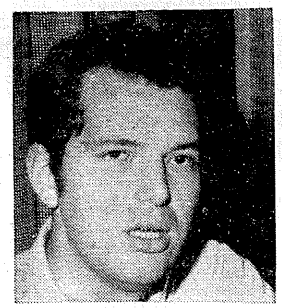
Järg. lhk. 7.

Prof. Hans Kauri avas REE Esinduskogu istungid.

Esinduse istungjärgult: Ametvõimude hoiak SEAB OHTU vähemuse kultuuri

Praegune aeg kujutab protsessi, milles rootslastest peavad saama eurooplased. Sisseränd, kaubavahetuse suurenemine, tehniline koostöö j.t. tegurid on vaskukivideks, milles uus vormine toimub. Enne aga kui rootslastest on saanud eurooplased, võib eesti rahvusgrupp kaduda, märkis Rootsi Eestlaste Esinduse 11./12. märtsil toimunud korralisel istungjärgul Alur Reinans oma sõnavõtus, milles ta andis tausta EPL-is juba referreeritud resolutsioonidele, milles protesteeritakse eesti vähemusele diskrimineerivate otsuste vastu.

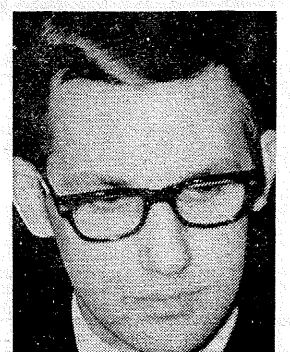
Anders Küng

Ta märkis, et tähtsamaks tasalülitajaks on rootsi kool, milline oma äärmuseni viidud tsentraliseerituses surub peale homogeenset kultuuri nii nagu see on Rootsis alati toimunud. Kuigi Rootsi on ühinenud UNESCO konventsiooniga, milline kindlustab vähemustele õiguse oma koolide pidamiseks, võttis riigipäev vastu otsuse (1968), et selliseid koole ei tohi luua. See on vaid üks näide, kus Rootsi on lubanud teha kahte üksteisega ühendamatut asja.

Teguviis, kuidas Esinduse jt. organisatsioonide esildised mitu aastat rändavad ühest asutisest teise ja lõpuks lähetatakse veelgi paariks aastaks uurimiskomisjoni, näitab, et valitsusel puudub tõsine tahe meie kultuuritarviduste rahuldamiseks.

Omapärane on selles seoses erigruppide jagamine "etableerituiks" ja mitte-etableerituiks". Eesti ortodoksikirik tembeldatakse etableerituks ja seega mitte toetuse saamise väärilseks, rumeenlaste kirik aga mitte-etableerituks, kuigi Rootsis elavatest rumeenlastest (kokku 1500) on enam kui 1200 rootsi kodanikku ja mingit nimetamisväärset sisserändu Rumeenist pole toimunud!

Riik on 37 milj. krooni määranud nn. teisejärgu ajakirjanduse toetamiseks Vastavaks nõudeks on, et ajalehel peab olema vähemalt 2000 tellijat ning et leht ilmub vähemalt kord nädalas. "Eesti Päevaleht" vastab neile nõudeile ja kui võrrelda eesti lehte ükskõik millise rootsi ajalehega, kes toetust saanud, siis nähtub, et "Päevaleht" üldise uudistelehe" nõudeid igati täidab. Sellel arusaamisel on ka reservandid C. Nettelbrandt (fp) ja H. Winberg (m), kes pooldasid toetuse andmist.

Jaak Maandi

ARHIIVITÖÖ TULEVIK

Kõik need näited tekitavad kaunis pessimistliku mulje tuleviku suhtes. Praegu on ümberkorraldamised teoksil ka nn. arhiivitöölju küsimuses. Eesti organisatsioonides on tegevad ligi 30 arhiivitöölist. Mõned meie organisatsioonid on uhkustanud sellega, nimetades arhiivitööliste palku riiklikuks toetuseks. Nii see ei ole. Palk on sotsiaalse korralduse nähe.

Organisatsioonidele pole antud mingit toetust. Ja uue ettepaneku kohaselt peab 1/3 arhiivitöölise palgast tasuma see asutis või organisatsioon, kus arhiivitööjõudu on rakendatud. Kuidas see muudatus meie sektorit puudutab on veel selgumata.

Kuidas tulevikus jääb rahvuslike vähemuste toetamisega on ka ebaselge. Kõne all on juba olnud mitmed omapärased moodused. Näiteks: kree-

Järg. lhk. 7.

Rootsi Eestlaste Esinduse esimees Leo Karupää.

R. Hiielo surnud

Stockholmis St. Görani haiglas suri pühapäeva 19. märtsi hilisõhtul Stockholmi Eesti Pensionäride ühingu esimees selle asutamisest peale ja tuntud naistegelane Rosalie Hiielo 83 aasta vanuses.

Ta viibis alles möödunud neljapäeval Eesti Naisklubi koosviibimisel Eesti Majas, kus teda tabas ootamatu ajurabandus. Ta toimetati haiglasse meelemärkuseta olekus ja ta ei tulnud enam teadvusele. Kadunut jääb leinama poeg, dr. Ants Hiielo perekonnaga.

Ilmar Toigre

Kuhu jäi E. Päevade broshüür?

TORONTO (VE) — Rootsit külastades selgus ÜEP Peakomitee esimehel R. Kreemil üllatusena, et juba kaks kuud tagasi Ontario turisministeeriumi poolt Rootsi välja saadetud Ülemaailmsete Eesti Päevade informatsioonibroshüürid täieliku Eesti Päevade kavaga, milledele oli ühtlas lisatud turisministeeriumi informatsioon Ontatio kohta, ei ole seni üldse Rootsi saabunud.

Kokkuleppe kohaselt turismiministeeriumiga pidid saadetised Rootsi minema lennupostiga. Ontario turisministeerium on nüüd asunud postiametkonnaga selgitama, mis on sündinud Rootsi määratud informatsioonimaterjalidega ja kuidas post neid on edasi saatnud.

Olaf Muruk

Lundi ülikool pooldab eesti keele õpetust

Eesti keele õpetamise küsimust Rootsi ülikoolides on mõnda aega arutatud ja teatavasti on ka eesti üliõpilaskonnad ja teised organisatsioonid selles asjas esitanud märgukirju ülikoolide kantslerile. Paistab, et ülikoolide vastavad fakulteedid suhtuvad positiivselt eesti keele õpetusse, kuid on põrkutud olukorrale, kus puuduvad summad vastavate lektorite töötasuks.

Lundi ülikoolis on eesti keele õpetuse osas postiivse seisukoha võtnud nii Keeleteadusliku sektsiooni õppekomisjon kui ka Rektoriamet.

Ka Uppsala on positiivne ning isegi Stockholmis, kus lektor Henno Jänese surmaga lünk tekkis, on ühes instantsis asutud pooldavale seisukohale.

Kuna ülikoolidel endil vastavad summad puuduvad, siis on otsustavaks instantsiks ülikoolide kantslerriamet. Nagu oleme juba teatanud, käisid Lundi ja Uppsala ülikoolide Soomeugri instituutide delegaadid ühiselt Stockholmis ülikoolide kantslerlametis, et suusõnal olukorda selgitada ja nõuda hädavajalikke samme eesti keele õpetuse teostamiseks kinnitatud õppekavade kohaselt ja ette nähtud korras.

Riikl. Põlda Bildhuggerv 10, 6tr 121 44 Johanneshov. Eesti

EPL *22. märtsil 1972*

Vaba sõna valvurid

Rootsi ajakirjanduse valdav enamus reageeris teate puhul, et Göteborgi Ajakirjanike ülikooli ülõpilased ajasid auditooriumist välja kutsutud referendi USA neegerajakirjaniku Malvin Goode, üllatusega ja vapustusega. kas tõesti on asjad nii kaugel nendega, kes tulevikus peaksid siin maal olema vaba sõna valvuriteks? See oli loomulik reaktsioon ja tagantjärele reageeris õnneks ka see osa ajakirjanduse-üliõpilastest ning ülikooli juhatus samal viisil. leides et demokraatliku ajakirjanduse printsiipe on jämedalt rikutud.

Kuidas ajakirjanikud reageerivad ja tegutsevad, ei ole nimelt päriselt nende isiklik eraasi, kuna nende ülesandeks on ühiskonda informeerida faktidest ja olukordadest ning selle ühiskonna pilt maailmast jääks sootuks ühekülgseks ja puudulikuks, kui uudistevahendajad ja esitajad oleksid ühekülgsed või koguni varjaks teatud informatsioone ja fakte. Loomulikult ei keela keegi ajakirjanikule oma isiklikku seisukohta, küll aga nõutakse temalt tema töös faktide esiletoomist väänamata ka siis kui tegemist on teisitimõtlejatega. See eeldab teatud ettevalmistusega sissejuurutatud enesedistsipliini, mis tänapäeval paraku sageli on puudulik ja mis on üks põhjusi näit ilmsele ühekülgsele kallakule selle maa informatsioonis, kuigi seda omaks ei taheta võtta.

Ja põhjus ei seisne mitte mingites valitsuse või ametmeeste direktiivides, vaid ainuüksi nende subjektiivses tunnetuses, kes massmeediumeid vormivad, s.t. informatsioone valivad N.n. vasakulekäändumise taga on praktiliselt sama probleem, n.is esines Göteborgis: uudiste- ja informatsioonidevalija positsioonini jõudnud ajakirjanikud rakendavad oma subjektiivseid tundeid valikul ja heidavad kõrvale või isegi paberikorvi kõik selle, mis nende maailmapilti ei sobi.

Kuigi nad on teadlikud nii nagu Göteborgi ajakirjanikukandidaadidki, et informatsioon peab olema objektiivne ja igakülgne. Nad aga ei suuda puhtinimlikel põhjustel olla sellised, kuna nende poliitiline kirg on tugevam kui kutseline vastutustunne.

Nii on tulemuseks, et üks osa informatsioone, mis seda väärt on, ei jõuagi kunagi avalikkuse ette, või kui, siis ainult tähtsusetu mõnerealise äramärkimisena. Redigeerija on asunud seisukohale, et "see on tähtsusetu". Elavaks näiteks on kasvõi igasugused baltlasi puudutavad informatsioonid. Kuigi tegemist on minoriteediga selle riigi kodanike ühiskonnas, ei peeta vajalikuks vahendada nende nõudmisi ja seisukohti oma grupi huvide kaitsmisel. Esindus näit. protesteeris viimasel istungil diskrimineerivate väärnähete vastu ja see tehti TT kaudu kättesaadavaks kõigile massmeediumeile.

Kui palju aga sellest viimaste poolt edasi antii? Paar üldist rida suurlehtedes. Jäi mulje, et see vähemusgrupp on vähem ühelõiguslik ühiskonnas kui mõned teised. Näiteks kui USA-desertöörid midagi ütlevad, siis on see ajakirjanduses märksa tähtsam

Kui baltlased Rootsi tulid, põgenesid nad kommunistliku N. Liidu eest. Selle eest tembeldati neid juba kolm aastakümmet tagasi "tagurlasteks" ja "fashistideks". Kui see tempel aastate jooksul küll tuhmus, siis paistab, et uus "vaba sõna valvurite" sugupõlv on vähemalt mõjustatud vanadest epiteetidest baltlaste suhtes, kuigi nad ju on ainuke grupp siin maal, kes tõeliselt on tulnud poliitilistel motiividel diktatuuri ja türannia eest ära vabadusse.

Gary Engman, Raadio-TV uudistevahenduse üks juhtivaid ajakirjanikke, ütles Göteborgi-aktsiooni puhul OBS-saates välja, et tema arvates põhimõtteliselt tuleksid ära kuulata vahet tegemata ka diktatuuride esindajad. et välja tuua tõde ja tõelisust: "Kui eraviisiline ajakirjaniku enda vastumeelsus lööb välja neid informatsioone kuulata ja vastu võtta, siis on tal ülim aeg ennast ümber koolitada millegiks muuks, kus tõelisust saavad asendada tundeid ..." Neid, kes ümberkoolitust vajavad, on praegu palju vastutavatel kohtadel massmeediumide juures.

KLA

JUUBEL

Genfis on juubel. Desarmeerimiskonverents on kümme pikka aastat istunud, arutanud, plaane teinud, sõnu kulutanud, ilma et oleks saavutatud ühtainsatki positiivset tulemust. Ometi on maailma pilgud kümme aastat olnud ootusrikkalt suunatud Genfi poole. Ilma et maailmas oleks ilmnenud mingeid märke tõelise rahu poole. See tuletab kuidagiviisi meelde Pariisis iiba mitu aastat toimunud Vietnami "rahuläbirääkimisi", millistel näob olevat eeldusi samuti jõuda lähedale Genfi desarmeerimisjuubelile.

Keset Genfi arutlusi aatomkatsete piiramiseks lõhkesid juba algusaastatel vägeva kärgatusega N. Liidu salaja, paralleelselt desarmeerimisjuttudega ette valmistatud aatomipommid. Ja praegu on sama N. Liit, kes kutsub hoolega Euroopa-konverentsile ja on Genfi kõrvale loonud n.n. SALT-läbirääkimised, kõige kiiremini relvastuv maa maailmas. Näib, et kümme desarmeerimisjutu-aastat on olnud lääne rahustamisaastad. Kuna Rootsi on neid väheseid maid, kes "rahu ühkkonda" arvestades oma riigikaitses koondamisi teeb, siis näib, et vähemalt siin on kümme desarmeerimisaastat Genfis teatud mõju avaldanud.

Tööluba nüüd ka teenijale

Rootsis, kus senini välismaalasist majateenijatelt ei nõutud tööluba, on tulemas uus määrus, millega ka nendelt nõutakse tavalises korras tööluba Invandrarverketilt. Vastav ettepanek tehti siseministrile neid küsimusi uurinud komisjoni poolt.

Kui valitsus ettepanekule järgib, siis nõutakse arvates 1. maist juba "hembiträdelt" tööluba. Need välismaalased, kes aga juba töötavad eramajapidamistes, jäävad määrusest puutumata — nende kohta kehtivad vanad korraldused.

Põhjuseks, miks majapidamisabilistelt ei nõutud tööluba, oli suur puudus sellisest tööjõust. Möödunud aastal aga vähenes vabade kohtade arv majapidamistes paralleelselt tööpuuduse tekkimisega üldiselt.

Siseminister on valitsusele teinud ettepanekule järgida komisjoni ettepanekutele.

● Torontos suri 10. märtsil Leeni Lund, sünd. 28. augustil 1887 Hiiumaal.

VÄLISKOMMENTAAR

NÕUKOGUD ja ÜHISTURG

Nõukogude Liidu suhtumine Euroopa Ühisturgu on algusest peale olnud silmapaistvalt negatiivne, või koguni vaenuline. Euroopa Ühisturu EEC loomine 1957 oli Moskva silmis üheks sammuks külma sõja ajal toimunud lääne liidulepingute sõlmimises N. Liidu vastu. Moskva seisukohast on EEC tänaseni jäänud Põhja-Atlandi Liidu sõjaväelise organisatsiooni NATO üheks tähtsamaks majanduslikuks ja tööstuslikuks baasiks. Sellest lähtudes on N. Liit ühtlasi hoidnud tugevas haardes oma sulasriiki Ida-Euroopas, et ükski neist ei looks mingisuguseid sidemeid Ühisturuga ilma Moskva nõusolekuta. Lähedaste majandussidemete soetamine Lääne-Euroopaga oleks neile suhteliselt väikestele maadele tähtsam kui N. Liidule. EEC külgetõmbe jõudu nende suhtes suurendab veelgi Ühisturu laiendamine, eriti Inglismaa kaasamineku tõttu. Ida-Euroopa maade kasvav huvi EEC vastu, mida muu seas kajastab avalike sõnavõttude märgatavalt leeben. toon, on muidugi ähvarduseks Nõukogude mõjuvõimule Ida-Euroopas, mida Moskva ei või kahe silma vahele jätta. Tekkinud olukorrast väljapääsu otsides on üks või teine sulasriik saanud Moskva nõusoleku kahepoolse kaubandusliku lepingu sõlmimiseks mõne Lääne-Euroopa maaga, mitte aga Euroopa Ühisturuga kui kollektiivse organisatsiooniga.

Nõukogude EEC-poliitika on pidevalt taotlenud kasutada igat võimalust, et takistada Ühisturu arengut ja mõjutada muid euroopa maid hoiduma lähemast koostööst või ühinemisest temaga. Selle asemel taotleb N. Liit üleeuroopalist koostööd võimalikult laial alusel, et niiviisi vähendada EEC rolli või sellele koguni löppu teha. Nõnda on arusaadav, miks N. Liit järjekindlalt väldib igasuguseid ametlikke kontakte EEC kui niisugusega ja selle asemel ajab oma kaubavahetust EEC-maadega ainult bilateraalsel alusel. Säärane viis ei või aga enam kesta kuigi kaua, sest pärast EEC ühise majanduspoliitika täielikku realiseerimist muutub Euroopa Ühisturg selleks, kes oma liikmesriikide nimel sõlmib kaubanduslepinguid kolmandate maadega. Rooma-lepingu kohaselt oleks aeg selleks olema kätte jõudnud juba aastal 1970, kuid mõned liikmesriigid Prantsusmaaga eesotsas vajasid pikemat ega oma idapoliitika ümberkorraldamiseks kaubanduse alal. EEC ministritekogu oli seepärast sunnitud tähtaega edasi lükkama 1972 lõpuni. Aastast 1973 alates muutub EEC põhimõtteliselt kõikvõimsaks kaubanduslepingute sõlmimisel idabloki maadega ja järelikult lakkavad kehtimast ka senised bilateraalsed sobimused.

Nähtavasti selles tingituna püüab N. Liit kiirustada oma "Euroopa julgeoleku ja koostöö konverentsi" kokkukutsumist, et realiseerida oma vana kava EEC pidurdamiseks või lõhkumiseks. Et N Liit on igatahes endiselt vaenuline EEC vastu, seda võis alles hiljuti konstateerida Lääne-Saksa valitsuse opositsioonijuht Barzel oma külaskäigul Moskvasse. Tema arusaamise kohaselt oli Kremli võimurite vaen Ühisturu vastu nii suur, et see õigustas veelgi rohkem liidukantsler Brandti idapoliitika hukkamõistmist ja opositsiooni vastuseisu lepingute ratifitseerimisele, nagu need on sõlmitud N. Liidu ja Poolaga. Barzeli avaldusest nähtub, et Nõukogude EEC-poliitika võib ennast halvasti tasuda välispoliitika seisukohast, kui N Liidu leping jääb saksa liidupäeva' ratifitseerimata ning ka Moskva kavandatud "Euroopa julgeoleku ja koostöö konverents" ei kanna soovitud vilja.

Moksva väljavaated paistavad olevat seda täbaramad, et vahepeal on mängu tulnud üks uus tegur, nimelt Hiina Euroopa-poliitika näol. Hiina on pikemat aega osutanud ainult pealiskaudset huvi Euroopa küsimuste vastu. Aga kui neist juttu oli, siis üteldi EEC arvel üksnes hukkamõistvaid sõnu. Olukord muutus möödunud aastal, kui Hiina tegi tälspöörde ja hakkas Ühisturust könelema kui alusest tugevale Euroopale, mis oleks vastukaaluks maailma kahele supervõimule, N. Liidule ja Ühendriikidele. Möödunud aasta kevadest saadik pühendab hiina ajakirjandus silmapaistvalt suurt tähelepanu Euroopa küsimustele, vaadeldes Lääne-Euroopa ühinemist kui positiivset nähet. Brüsselist kuuldub isegi, et varem või hiljem olevat oodata EEC ametlikku tunnustamist Hiina poolt. Väljavaade, nii või teisiti peaks avaldama mõju Nõukogude ja Ühisturu senisele vahekorrale.

A. K.

Viiekümne aasta eest kirjutati alla Balti Liit

Eesti Vabariigi välispoliitika üheks sihiks oli kohe peale iseseisvumist oma julgeoleku kaitseks luua mingi laiem Balti liit.

Esimene konverents selle sihiga toimus Helsingis, jaanuarikuul 1920 millest võtsid osa Soome, Eesti, Läti, Leedu ja Poola. Juba sama aasta augustis jatkusid nõupidamised Bulduris Riia lähedal, kus põhimõtteliselt lepitigi kokku vastava kaitseliidu lepingu sõlmimises.

Oktoobris 1920 okupeeris aga Poola Vilno ala, mille järeldusena Leedu tõmbus sellest koostööst eemale. Soome omakorda oli orienteerumas Skandinaavia suunas ning ka seal ei pooldatud enam liiduga ühinemist.

Soome välisminister Rudolf Holsti ei lasknud end siiski sellest vastuseisust heidatada ja tegi järgmistel aastatel uusi katseid vähemalt nelja riigi vahel kaitseliitu saavuda.

Nii tuligi 17. märtsil 1922, seega just 50 aasta eest, Varssavis allakirjutamisele "Poliitiline leping Eesti, Soome, Läti ja Poola vahel". Allakirjutajaiks olid välisministrid: A. Piip — Eesti, R. Holsti — Soome, Z. Meierovics — Läti ja K. Skirmunt — Poola.

Julgeoleku kindlustamise küsimust puudutav artikkel VII kõlab järgmiselt: "Varssavi Konverentsil esitatud riigid deklareerivad, et juhtumisel, kui üks neist ilma oma poolt seda väljakutsumata oleks atakeeritud teise riigi poolt, nemad heatahtliku seisukoha võtavad atakeeritud riigi vastu ja viibimata kokku lepivad sammude kohta, mida eete võtta".

Eesti Riigikogu poolt ratifitseeriti see leping 8. aprillil 1922. Soome parlament jättis aga lepingu kinnitamata ja siis tõmbus ka Poola sellest tagasi. Neljariigi välisministrid jatkasid siiski omavaheliste konverentside pidamist kuni 1925 mil ka need lakkasid.

Nii saab seda perioodi pidada katsetuse ajajärguks, milline aga julgeoleku kindlustamiseks loodetud tagajärgi ei annud. Kuigi Nõukogude Venel kavatsetud liidult midagi karta polnud, oleks see võibolla siiski tema edasitungi plaane võinud segada. Teise maailmasõja ajal ja järel okupeeriti ju Balti riigid Nõukogude Vene poolt, Poola muutus selle satelliitriigiks ja Soome allutati rasketele rahutingimustele.

Seepärast on ka arusaadav, et Nõuk. Vene juurer tekkis 1922 teatud aktiivsus ja Varssavi lepinguga seotud riikidega püüti eraldi relvastuse vähendamise ja piiride ääre demilitariseeritud tsoonide kokkulepeid sõlmida. Need läbirääkimised jäid tol ajal tagajärjeta, kuid 1926 sõlmis Nõuk. Vene mittekallaletungi lepingu Leeduga, kes oli vaenujalal Poolaga, millele järgnesid aegapidi rida kahepoolseid kui ka multilateraalseid lepinguid kõikide eelpoolmainitud riikidega.

Nõuk. Venel oli kaks sihti ja ta saavutas mõlemad. Neil piiriäärsetel riikidel jäi sõlmimata omavaheline julgeoleku kindlustamise kokkulepe. Ning Nõuk. Vene ja nende vahel esimese poolt heldekäieliselt allakirjutatud lepingud pidid uinutama ettekujutusele, et julgeolek oli nüüd teisel viisil tagatud.

Poleks põhjust eriti mälestada ühte jõusse astumata lepingut. Kuid viiskümmend aastat tagasi saadud kogemused peaksid küllaldaseks hoiatuseks olema, kuivõrd praegugi võib usaldada N. Vene näilisi Euroopa julgeoleku eest hoolitsemise püüdeid.

AKSEL LINKHORST

4 spiooni Itaaliast VÄLJA

ROOM — Itaalia ametivõimud saatsid spioneerimise pärast maalt välja neli Ida-Euroopa diplomaati. Prominentsemad ja aktiivsemad spioone nelja väljasaadetu hulgas oli Poola saatkonna esimene sekretär Konstanti Janowski.

Temaga koos saadeti välja Tshehhoslovakkia saatkonna esimene sekretär Milos Dospiva ja kaks Bulgaaria kaubandusliku delegatsiooni liiget. Kõik neli arendasid oma tegevust Malta saarel ja teistes Vahemere piirkonna tsentrumites, kogudes andmeid NATO sõjaliste seadmete kohta.

● Torontos tähistas 50-ndat sünnipäeva Erna Loo, neiuna Vaitmaa, sotsiaalteaduse magister. Ta töötab Kanada lastekaitse ühingu juures kuraatorina ja on olnud ülikooli õppejõuks.

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 147:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 53:-
Kuu ..... kr. 15:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1972

Korea sõja taaspuhkemine püsib võimaluste piirides

NEW YORK (VES) — Kirjutatakse palju kahest ohukoldest, kust suur sõda võib puhkeda: Kesk-Idas ja Vene-Hiina piiril. Viimast kollet ei peeta praegu enam nii ohtlikuks sest ajast, kui kokkupõrked sel piiril jäid ära. Põhjused, mis relvajõudude vahelisi kokkupõrkeid seal esile kutsusid, pole siiski mitte kõrvaldatud. Hoopiski vähem on kirjutatud Korea poolsaarest kui ohukoldest. Ometi näib, et just seal on olukord praegu väga kardetav ja muret tekitav. Uueaasta kõnes Põhja-Korea Kim Il Sung jällekordselt tõotas ühendada Põhja- ja Lõuna-Korea. Kõne oli avaldatud Pyonyangi päevalehes, seega kättesaadav kõikidele, kes asja vastu huvi tundsid.

Kim Il Sungi hoiatust tuleb võtta tõsisemalt, kui Egiptuse Sadati ähvadust, sest Kim'il on käsutada väga tugev hea väljaõppega distsiplineeritud armee. — Põhja-Korea rahvaarv on umbes 14 miljonit. Nii nim. rahva-armee on praegu 500 tuhat meest, või 20 jalaväe diviisi, viis jalaväe üksik-brigaadi, lisaks veel erikomandod, umbes 15 tuhat meest, ning kaks soomusdiviisi.

Peale regulaar-armee on relvastatud sõjalise väljaõppe saanud 1 miljon 400 tuhat rahva-miilitsat 25 tuhat piirivalvurit ning 700 000 panukaartlast relvastatud noort. Seega võib Põhja-Korea relvastatud meeste arvu hinnata umb. 2 1/2 miljonile mehele. — Merejõududesse kuuluvad 40 kiir-torpeedo paati, tuntud Ühendriikide laeva Pueblo vallutamisest saadik, 15 kiir-patrullpaati, peale nende kümmekond miiniveeskjat, sama palin suurtükipaate ning veel patrullpaate.

Lisaks Põhja-Koreas asuvatele ja seal käsutatavatele relvajõududele on immutatud Lõuna-Koreasse sissisõjaks õpetatud ja hästi distsiplineeritud pöranda all tegutsevaid ja öönestavaid jõude, kes pealetungi puhul Põhjast peavad Lõunas rinde tagalas vallandama mässuliikumisi ja alustama sissisõda.

On teada, et 1950. a. plaanid Põhja-Korea kallaletungiks Lõuna-Koreale olid koostatud üksikasjadeni Moskvas, kindral Malinovski staabis ning vene nõuandjad töötasid Põhja-Korea sõjaväe üksuste juures — nõnda, et isegi kompaniides olid vene nõuandjad.

Kui puhkes Korea sõda ja Ühendriigid ning UN sekkusid sõtta, kadusid vene nõuandjad P.-Korea üksuste juurest. Pugesid peitu! Neid ei nähtud ega kuuldud nendest midagi, et — oh ei! Kus sa sellega, et venelasel oli vähimatki pistmist selle sõjaga! See kõik puha korealaste kodune perekonnatüli.

Arvatakse, et kindral Kulikovi, — praegune Vene kindralstaabi ülem — staabist juhitakse ka praegu Põhja-Korea rünnaku kavasid. Samal ajal varustavad nii Vene kui Hiina Põhja-Koread relvasaadetistega. Nagu nad mõlemad varustavad Põhja-Vietnami, sest mõlemad tahavad hoida Põhja-Koread, nagu P.-Vietnamigi, oma mõjupiirkonnas.

Ühendriikidel, teatavasti, on praegu Koreas, 38. paralleelil, s.o. Lõuna-Korea Põhja-Korea piiril, üks diviis, kaugeltki mitte sõjaaegses lahingtugevuses. Ühendriikide seitsmes laevastik on koormatud patrull-teenistusega India ookeanis. Kui Põhjaleks Lõuna-Koreal vastu võtta rünKorea peaks ründama Lõunat, tukord kestab! Ei taheta uskuda, et Kardetakse, et niisugune olukord naku raskus ja ise end kaitsta.

otse ahvatleb Põhja-Korea ründama Lõunat. Kes võib teada, kui kaua nii Ühendriigid praeguses olukorras seksugune Põhja-Koreale soodus olukuksid Koreas tekkida võivasse sõtta. Ehk kui, siis vastu tahtmist, kuna Ühendriikide üks diviis on kahe Korea vahelisel piiril ja võib saada kaasa kistud.

On arvamisi, et Põhja-Korea praegust temale nii soodsat olukorda kasutamata ei jäta ja ründab juba kas aprillis või mais. — Kummatagi, olukord on seal siiski palju komplitseeritum, kui just näib.

Korea poolsaarel ristuvad, peale Ühendriikide, veel kolme suurvõimu huvid: Vene, Hiina ja Jaapani. Praegu küll nii Vene kui Hiina abistavad relvadega Põhja-Koread, kuid keegi ei tea ega saa ennustada, mis sünniks, kui kerkiks päevakorrale küsimus, kelle mõjupiirkonda, kas Vene või Hiina, jääb Korea poolsaar. Võimalik, et just Vene ja Hiina huvide ristumine Koreas hoiab tagasi kindral Kulikovi Moskvas minemast oma plaanidega nii kaugele, kui läks 1950 kindral Malinovski.

Igal juhul võib Koreas 38-da paralleeli kandis oodata pinevat närvisõda. Selle suunab Kreml Ühendriikide vastu, kuid ikka nõnda, et venelast pole ei kuulda ega näha. Just nagu 1950. aastal. Ega selle vastu ei saaks ka Hiinalgi olla midagi.

Jaapan külap on valmis aitama Lõuna-Koreat majanduslikult ülesehitamisel, kuid kas ta Ühendriikide asemel saab või tahab teda sõjaliselt aidata, on enam kui küsitav.

Kindral MacArthur ütles, et võidu jaoks pole aseainet. Ta tahtis Koreas võita, aga ei lubatud. Ta hoopiski tagandati ülemjuhataja kohalt ja lõpetati sõda võiduta. Nagu see Ühendriikides on moodi läinud, sõda mitte võita.

Poleks midagi imestada, kui võiduta ja rahulepinguta lõpetatud sõda nüüd tuleks tagasi.

A. K-N

Eestlase firma tegi õpilastele häid kirjandeid

NEW YORK (VE) — New Yorgi osariigi ametivõimud pöördusid abi saamiseks Manhattanis asuva kõrgema kohtu poole, et tõkestada Kati Saksniidult juhtid firma tegevust, mille kaudu valmistati tasu eest tellijatele mitmesuguseid kiritöid. Kohtule antud avalduses ametivõimud märkisid, et selleel USA idarannikult on üle sajast kolledshist üliõpilased — arvult ligemale tuhat — soetanud omale raha eest kiritöid, mida nad siis esitasid ülikooles kui nende endi õppetöid eksameiks jne.

Vastav firma tegutses New Jerseys, kus üliõpilane Kati Saksniit, kes on New Yorgi suurmetropoli piirkonna eestlaskonna hästi tuntud eduka noortetegelasena, astus mõni aeg tagasi selle teenistusse ametnikuna. Firma valmistas tellimise peale kirjalikke töid ehk kokkuvõtlikke uurimusi väga laialdases skaalas, piltlikult võttes näit. teemadel heeringapüügist üle tehniliste valdkondade kuni humanitaarteaduste aladeni.

Selle teenistuses seisis palju vastavate eriala teadmistega isikuid ja kiritööde hinnaks oli kr 19:- lehekülg, mis valmis nädala kuni kahe jooksul. Makstes dollar leheküljelt enam, võidi töö saada eriti kiires korras või ainult kr. 10:- eest fotokoopia firmal juba olemasolevaist, s.t. kellegile teisele varem müüdud tööst.

Firma tegevus paisus kiiresti ja ametnikuna korralikult teeninud Kati S. eduati hiljuti uute New York City osakondade ärijuhiks ja siis järgnevalt ka ettevõtte juhatuse presidendiks. Teda usutleti selles töös alles neil päevil ka New Yorgi TV päevauudiste saadetes, kuni nüüd ametivõime hakkas häirima, et neid kiritöid on vastavate kuulutuste peale hakkanud tellima ka kolledshite üliõpilased. Küsimus tuleb kohtus arutusele, kus selgub siis — kas seaduslikus korras saadakse keelustada niisuguse ettevõtte tegevust.

Kaasaja tundja

Anders Käärik

Dagens Nyheter korraldab igal aastal suure kaasaja tundmise võistluse koolinoorsoo hulgas üle maa. Võistlusel, mis kannab nimetust "Nutidsorientering", esineb küsimuslehti vastavalt vanuseklassidele.

Raskeim on A-formular, kus on võimalik saada kõigile küsimustele vastates 25 punkti. Stockholmis oli A-formulari juures saanud 24 punkti ka eestlane Andres Käärik Ahlströmi koolist. Andres Käärik on tuntud aktiivne kaasalööja noorliberaalide hulgas.

Lühiteated Ameerikast

● DEmokraatliku kongressigrupi liider USA esindajatekojas Mike Mansfield nõudis, et Nixoni presidendivalimise kampaaniast hoiduksid välis- ja kaitseminister, kuna see tema arvates võiks kahjustada USA välispoliitikat.

● Tööpuudus langes Tööministeeriumi statistika järele kahe viimase aasta madalaimale seisule, hõlmates vaid 5,7 protsenti kõigist töövõimalisist. Samal ajal suurenes tööl olejate hulk 200.000 võrra.

● Longs Islandil Ne wYorgis liikvideeris seoses pensionile minekuga oma ettevõtte "Esto Driwals, Inc." Harald Luning.

IISRAEL KARDAB "TAIVANLIKKU" NIXONI-SOBIMUST

WASHINGTON (VES) — Iisrael juhtivad poliitikud on ülimalt närvilised president Nixoni eelseisva Moskva-reisi pärast, kirjutab "The Christian Science Monitori" korrespindent. Mõned iisraellased on arvamisel, et Iisraelil on põhjust olla isegi rohkem mures kui Taivanil ja nii kardetakse, et reis Moskvasse "osutub veelgi saatuslikumaks", kui reis Pekingi. Kuigi USA valitsus on nüüd lubanud Iisraelile, Phantomlennukeid, arvatakse, et sellest hoolimata Nixon tahab Moskvas saavutada Lähis-Ida küsimuse mingikujulist lahendust. Iisraeli murest annab tõendi ka äsjane kindral Dayani seletus ajakirjandusele, kus ta ütles, et Iisrael liikkab tagasi iga kokkuleppe, mis USA ja N. Vene võivad sõlmida Iisraeli arvel.

Iisraeli lehed kirjutavad, et president Nixonil on ilmselt unistuseks saavutada Moskvas kokkulepe "à la 1815". Tollal teatavasti sõlmiti Viini kongressil rahulepe, mis jäi püsima pikkadeks aastakümneteks. Kuna Pekingi külaskäiguga algas ilmne sula USA ja Puna-Hiina suhetes, arutavad Iisraeli ajalehed, pole võimata teatav détente USA ja Vene vahel, et lahendada "meie inimpõlvedeks" Berliini tõlipunkti ja avada Suessi kanalit taas laevaliikluseks.

EGIPTUSE PRESIDENT Sadat saabus tagasi Moskva külaskäigult "tuvilikumas" meeleolus, kui ta sinna läks. Arvestades ühest küljest Egiptuse sõjalise nõrkusega, teiselt poolt aga tahtes ära oodata Nixoni visiidi tulemusi, oli Moskvas ilmselt Sadatil ära keelatud sõjakamad toonid.

Sadatil ei ole tõepoolest kerge Iisraeli vastu aktsiooni alustada, sest peale Egiptuse armee nõrga sõjalise moraali ta pole suutnud ka leida araabia maailma tugevat ja ühtset toetust oma ammu väljakuulutatud vabadusvõitlusele. Mõni aeg tagasi Sadat esitas üle-araabialise üleskutse rikastele sheikidele, panna kokku 3,5 miljard dollarit, millega oleks võimalk finanatseerida sõda Iisraeli vastu. Esimestel kuudel saadi aga kokku vaid 14.000 dollarit (!). Nüüd uuendati aktsiooni ja lõppeks saadi kokku 390 milj. dollarit. Kuid seegi summa koosneb esialgul vaid lubadustest.

SADATILE EI MEELDI sõprus N. Venega, kirjutab ajakiri "Newsweek". Teistel teadetel on eraviisiliselt sondeeritud pinda ameerikaste juures, et kui Egiptus lõpetab suhted N. Venega, kas USA toetab siis Egiptuse taotlusi kaotatud maa-alade tagasisaamiseks. Näib, et Egiptus pole Washingtonist saanud soodsat vastust.

Egiptuse ja N. Vene sõprus on tõepoolest muutunud päris jutumärkides "sõpruseks", kirjutavad mõned Lähis-Ida korrespondendid Kui Sadatil seisis ees reis Moskvasse saadeti talle sealt vene lennuk järele. Sadat ei usaldanud nõukogude lennukit ja lendas Moskvasse oma uue Boeing'iga. Sadat oli ka pannud oma usaldusmehed tema äraolekul Kairos valveolukorda, kartes mingit ülatust N. Vene poolt. Tõepoolest, Sadati äraolekul taheti vanglast vabastada nõukogude sõpra Aly Sabrit. Õnneliku juhuse tõttu vandenõu paljastati ja 8 valeriietuses ohuvitseri võeti kinni. Mõni aeg tagasi kindral Sadek oli öelnud oma ohvitseridele:

Kui teie tahate anda oma (vene) nõuandjatele naha peale, siis palun seda teha diskreetselt. Ma ei soovi mingit avalikku kaklust." Praegu on USA andmetel Egiptuses 20.000 N. Vene nõuandjat.

VOX

● Kaubanduskodade rahanduskomitee on arvestanud USA majanduse puudujääki 30 miljardile ja ennustab 1. juulil algava uue majandusaasta alguseks kuni 35 miljardilist puudujääki, kui riik kiiresti oma kulusid ei kärbi.

● Poksi eksmaailmameister Cassius Clay, alias Mohammed Ali kohta avaldas Chicago kohus arreteerimiskäsu, kuna ta pole täitnud kohtuotsust oma eelmisele naisele alimentide maksmisel.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVA-LEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingitusena, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD

EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

AUG. MÄLKU KÜLASTAMAS

"Vajame aluspinna säilitamist"

August Mälk on viimasel ajal seisnud huvi keskpunktis, tema kuulutati tänavuseks Esinduse kultuuriauhinna laureaadiks, enne seda sai ta Rootsi Kirjanikefondi austava stipendiumi, Eesti Kirjanike Kooperatiivis ilmus ta uus memuaarteos "Hommikust keskpäevani" ja Stockholmi Eesti Teater mängis tema tükki "Valgus sinu kätes". Eesti Päevaleht külastas kirjanikku tema kodus ja juuresolev on raport sellest külastusest ja selle juures arenenud vestlusest.

August Mälk elab Stockholmi eeslinnas, Mälarhöjdenis. Kõrge kaljumäe peal, mida nimetatakse Klubbbackenis ja kust avanevad kauged, hurmavad vaated Mälari järvele.Siia kogunes juba a. 1945 eesti "kolonii" üsna tugeva vaimuinimeste protsendiga. Veel praegugi on Mälgu lähimaiks naabreiks teisel pool tänavat kirjanikepaar Marie Under—Artur Adson. August Mälk on oma promenaadidel läbi käinud kogu mäe ümbruse, tunneb iga kaljut ja iga puud. Aastatega on aga puid üha rohkem maha võetud ja see on valus, nagu August Mälk ütleb: "All orus vastu purjejahtide sadamat olid põlispuude tüved nagu loodusetempli sambad. ."

Ja nüüd on August Mälgul rohkem aega jalutuskäikudeks ja aknast avaneva gigantse loodusemaalingu imetlemiseks, mis päikese päevases ringkäigus, uudues, vihamdes ja öös alaliselt muutub. Aega sellepärast, et August Mälk aastavahetusest peale on pensionär ja lahkunud oma ametkohalt Kuningliku Draamateatri bibliotekaarina.

Küsingi, kuidas kirjanikul uues "seisuses" läheb? Kas tunneb ta puudust teatri pulbitsevast elust oma ümber?

August Mälk vastab:

— Mul läheb hästi. Väga hästi. Muidukord teatri juures oli ju kõigiti rahuldav: esinduslikud ruumid, vaba ja iseseisev otsustamine ja olek, töö algas alles kell 10 jne. Nii et kõigiti rahuldav töökoht — raamatutega ja teatris, mis andsid omalt poolt kõigiti soodsa õhkkonna. Oleksin võinud jatkata sealolemist, kuna neil oli mind vaja. Olen aga juba küllalt aastates ja mu süda tuletas meelde, et peaksin temaga olema õige ettevaatlik. Nii siis lõpetasingi sealoleku. Jäin koduseks ja elan nüüd vaikuses ja rahus.

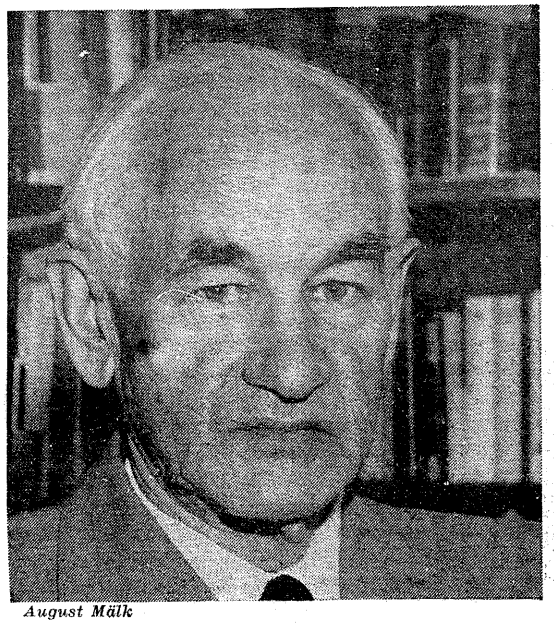
— Kui vaadata viimaste nädalate kirjanduslikele sündmustele, siis ei saa küll ütelda, et elaksid just vaikuses. . .

— Ei. See on tõsi. Sellepärast et mitu asja korraga tulid ja kuhjusid. Mitu asja ükstеise lähedal — auhind, raamat, näidend.

— Sinu mälestused unes teoses ulatuvad, nagu pealkirigi ütleb, hommikust keskpäevani, nii siis noorusest keskeani. Öieti üteldes kuni Saaremaalt lahkumiseni. On Sul kavatsus kirjutada neile veel järge? Kui kaugele see siis ajas ulataks?

— Kuidas sellega lugu on ,ma ei oska praegu veel ütelda. Kuid kui lugejaskond on huvitatud, miks ma ei peaks kirjutama? Praegu on veel vara küsida kirjastuselt andmeid, kuidas teose levikuga lugu on. Tulen küsimuse juurde sügisepoole tagasi. Kuid kaugele see mälestuste osas ajas ulataks, on momendil raske öelda. Kuid arvatavasti tänaseni.

— Äsja ilmunud mälestuste köites oled suhteliselt vähe ruumi annud oma teoste saamisloole, nende sündimisprotsessile, mis kahtlemata huvitaks lugejaid. Kas kavatsed järgnevas osas anda sellele küljele rohkem ruumi?

August Mälk

— Arvatavasti, kui selle kirjutamine saab teoks. Minu kirjanduslik looming on ju suure tähtsusega minu oma eluteostuses. On loomulik,et see välise aja ja ühiskondlike sündmuste kõrval leiaks mälestustes ulatuslikumat käsitamist. Teises köites oleks õige paik selle jaoks. Kuid kui pikalt, oleneb sellest, kuida ma töö käigus seda tunnen.

— Missugused oleksid Sinu lemmikkirjanikud eesti ja maailma kirjanduses? Missugused on Sulle tugevamalt meelde jäänud või ka mõjustanud Sinu loomingut?

— Mul ei ole erilisi lemmikkirjanikke nagu mul metsas kõndides ei ole erilisi lemmik-puid. Üksikult võttes on iga kirjanduslik teos osa mingist kirjanduslikust maastikust. Selle juures tekib mõnega pisut lähem kontakt, teine jääb koguni lugemata. Mu varase noorepõlve mälestustes on seal Sienkiewicz oma "Uputusega". Järgnevas nooreea-ajast Tuglas oma romantilise sümboolikaga. Ja siis Wilde, minu eesti kirjanduse suurmees. Hilisemalt on ju loetud ajuti saksa, prantsuse, anglo-saksi ja muidugi ka rootsi kirjandust, sellest viimasest on rohkem meeldinud Eyvind Jonson ja Harry Martinson, kellega on olnud ka isiklikke kokkupuutumisi. Siis muidugi mitmesuguseid eriteoseid, psiihholoogilisi ja filosoofilisi töid — olevikust ja minevikust. Kuid üksikute tööde erilisi mõjutusi? Ei, ma ei usu, et neid oleks.

— Muidugi, kõik, mida elus koged (ja kirjandus on ju ka elu) ei lähe ju mööda mingit mõju avaldamata. Kuid mu kirjanduslikud teostused on arenenud tunnetustest ja kujunemistest ise-endas.

— Missuguste sisemiste või väliste ajede mõjul muutsid Sa oma stiili ja tulid "elulähedusliku" asjalikkuse juurest värvika ,lopsaka ja rahvaomase sõnastuse juurde?

—Ma pole tulnud. See oli stiil, mis tuli. Kasvas ise minus esile, "elulähedusest", mis ju tegeleb palju väliste elu-olukordadega, "inimlähedusega", mille kodu on enam elu sisimas. Stiil oma läheduse, soojuse ja värvikusega on selle teenistuses ja on pärit sealt.

— Kas Sinu meelest on soovitav või otse vajalik, et kirjani k oleks kontaktis lugejaskonnaga (ja üldse rahvaga) ka väljaspool oma teoseid kirjutiste, avalike esinemiste, ühiskondlikkude seisukohavõttude jne. näol? —

— Küll see omal kohal on, kuid oma suures enamuses on kirjanikud selletagi juba üsna palju ära teha. Esmalt oma leivatöö ja siis oma vabaaja-töö, kirjanduslik vaimuloomine. Kui ta on heas tervises ja jaksab ka olla kaasas veel mujal — miks siis mitte? Tõeliselt allub see igaühe isiklikule äratundmisele — paljuks ja kuhu temast jätkub ja kuidas ja mis ta teeb. Üldiselt oleks aga iga peale-raamatuline kontakt looja ja lugeja vahel igati soovitav. See oleks heaks lisandiks lugeja kätte antud raamatutele. Eriti aga oleks seda vaja seal, kus eesti kirjanduslikud teosed on jäetud ukse taha ja kus järjekindlalt majja muretsetud eesti raamat puudub. Kuid sinna pääseb vaevalt ka muude esinemistega. Ja sellest on kahju.

— Kui Sul oleks midagi soovida just paguslaskonna nüüdse kirjanduslikkude olukordade suhtes, siis — lühidalt võttes, mis see oleks?

— See on eelmise küsimuse all juba osaliselt vastatud. Nimelt, et eesti kirjasõna ja raamat oleks omas paigas igas eesti päritoluga kodus, mis maal ja misguses olukorras see siis ka ei asuks. Avaldan lootust, et järk-järgult kaduvate vanade asemele tulevad noored säilitaksid oma rahvusliku identsuse ning moodustaksid jätkuvalt selle aluspinna, mida eesti keelele, kirjandusele ja raamatule ta olemasolemiseks on vaja.

Meie vestlus, millega liitub ka kirjaniku abikaasa Leini Mälk, kulgeb nüüd vanadesse kodumaa- ja põgenemismälestuisse. Leini Mälk jutustab, et ta oli mehega juba veebruaris 1944 rannas, et Soome minna koos lapsega — August Mälk pidi esialgul maha jääma. "Keerasin aga viimasel hetkel ümber. Süda lihtsalt ei lubanud perekonda lahutada. Saatus tahtis, et me siiski hiljem kõik ühes-koos siia Rootsi pääsesime. Siia Mälarimäele."

Intervjueeris: JUHAN KOKLA

● **Stockholmis sündis Gittan ja Peter Karikle poeg Mathias.**

METSAKODU UUDISMAA
POSTIARVE 694771 FALKÖPING
VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE

Mälestusnäituselt: Muinasjutu-fantaasiaga SILVIA LEITU

10. märtsil avati Silvia Leitu mälestusnäitus Välis-Eesti kunstigaleeris Tullportsg. 174. Avasõna ütles Karin Saarsen, kes soojalt ja südamlikult juhatas sisse piduliku sündmuse. Võiks öelda, et luuletaja poeetilises sõnatuses mälestas oma kunstnikust sõpra, kujundades elava pildi varalahkunud kunstniku mitmekülgsusest ja fantaasiarikkusest. Ta tröösti nii end kui ka teisi kunstisõpru sellega, et kunstnik ei sure vaid elab edasi oma loomingu kaudu.

Silvia Leitu kunstnikukarjääri alguseks oli ideerikaste teatrikostüümide kujundamine Eestis. Rootsi perioodil sai temast aga akvarellist, kelle peamiseks objektiks olid lilled. Otseselt teatrikostüümide kogemustele toetub rahvariiete maalimine samal ajastul. Kõige hilisemail loominguaastail valmis aga hulgaliselt talle iseloomulikke figuraalkompositsioone, samuti akvarellis. Ei saa ka mainimata jätta Leitut raamatuillustreerijana, kusjuures Underi Taevaminek on sobivaks objektiks Leitu armastatud inglitele ja muinasjutufantaasiale üldse.

On huvitav tõdeda, kuidas teatritöö vajutab oma dekoratiivsuseipitseri kunstniku kogu muu-alalisele kunstiloomingule. Või on ehk mõjusuund hoopis vastupidine) dekoratiivse kallakuga kunstnikud leiavad oma temperamendile sobiva elemendi teatris? Igatahes võime seda vastastikust olenevust leida terve rea kunstnike juures. Vanemas eesti kunstis näeme niisugust dekoratiivset pinnalisust näit. R. Nymani loomingus, kaasajal O. Mäkiveri maalinguis ja sama maksab ka Silvia Leitu kohta. Leitu on sisult romantiline, vormilt dekoratiivne. Tal on kerge käsi pintslikäsitamisel ja rafineeritud maitset koloriidis. Motiivistik haarab lilli, vaikelu ja akvarellis suhteliselt harva viljeldavat figuraalkompositsiooni. Tal on muinasjutulikku fantaasiat, kohati õrna sissetsemalist — näit. "lugu" Apfelsehimel' ist", kuidas see oma tähnid sai. Näituse paremaid maale. Ta figuraalkompositsioonid on Leitule omaselt poolmuinasjutulisest, poolunistuslikust maailmast, kaugel argipäeva vaikestest ja suurtest päirsmuredest. Tal ei ole probleeme harilikus mõttes ja ta kompositsioonid kõnelevad enneköike oma kergekäelise pintslitõmbega ja dekoratiivse värvikäsitusega. Tütarlaps aknal on kaunis oma romantilises sinises, valged piirjooned figuuris (nagu monotüüpias!) rõhutuvad veelgi unistuslikku kergust. Väheste joontega on õnnestunud karakteristlik autoportree. " Nature morte från min källare on selle zhanri paremaid (tore pudelivärv!). Samuti nimetaksin Minu armsaid klaase ning Vin Rouge de Algeriet (?) oma "sakilise" klaasiga (kas sümboolne?)

Näitusel väljapandud lilled on liitod, mis sellistena kahtlemata on levinud eestlaskonnas üle kogu maailma. Leitu tunneb oma lilli (eelistab nende elegantsemaid sorte) ja oskab neist karakteristliku välja tuua. Näit. Rokokoo-liilia, Krüsanteemid j.t.

Silvia Leitu on rahva poolt armastatud kunstnik. Vaevalt leidubki eesti kodu, kus puuduks Leitu pikaformaadiline roos või rahvariides neiu. Sest inimene armastab oma halli argipäeva kontrastina ilu, ja tihti just niisugust, kus see on kontsentreeritud, olles võimalikult vastuoluline omaenese kogemusega, aga vastav me romantilisele kujutlusele.

Näitus kestab 23. märtsini.

EEVI END

Kanadas 64 kandidaati Noored jäävad eemale

TORONTO (EPL) — Kui alguses paistis, et kandidaatide esitamine Kanada eestlaste üldvalimistele on tagasihoidlik, siis lõpuspurdis muutus pilt täielikult. Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogu esinduskogusse esitati 35-le kohale kokku 64 kandidaati. Valimised toimuvad aprilli lõpul ja mai alguses.

Esitatud kandidaatide nimekirja vaadeldes selgub, et seekord on valimistest täielikult eemale jäänud üks grupp nooremaid avaliku elu tegelasi, kelledest osa astus teatavasti Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogu viimasest koosseisust seal tekkinud lahkhelide tõttu välja.

Selle asemel kandideerib terve rida isikuid, kes kuuluvad Eesti Rahvuslaste Kogu Kanadas nime all tuntud organisatsiooni.

Kandidaatide nimekiri, mis ei ole Valimiste peakomitee poolt läbi vaadatud ja kontrollitud, on järgmine:

Jüri Aus, Sven Ehvert, Eerik Heine, Julie Herma, August Jurs (Brantford, Ont), Kalju Jõgi, Ülo Jürima, Ilona Kadai, Jüri Kahar, Leonhard Kahro (London, Ont.), August Kala, Sulev Kallas (Sudbury, Ont.), Endla Komi, Juhan Käis, Laas Leivat, Mart Lepik, Enne Lepnurm (Vancouver), Valdu Lillakas (Montreal), Endel Lindaja (Hamilton), Valter Loigu (Montreal), Enn Lukas, Hans Lupp, Voldemar Maddiso, Harald Mandel, Kalju Mandre-Manno, Kaius Meipoom, Gunnar Mitt, Raffi Moks, Peeter Mölder (Montreal), Alan-Ivar Nippak, Karl Novek, August Nõmmik, Tõnis Nõmmik, Jaan Pallop (Burlington, Ont.), Valter Pent (Ottawa), Udo Petersoo, Lemit Pihlberg, Siegfried Preem, Martin Puhvel (Montreal), Leo Puurits, August Raidur, Valdek Raiend, Harald Raigna, Edgar Rande, Manivald Randla, Viktor Rein, Paul Rohunurm (London, Ont.), Elmar Saage (Thunder Bay, Ont.), Aksel Salumets, Enn Salurand, Rudolf Selimets (Sault Ste. Marie), Mart Tarum, Harald Teder (Montreal), Endel Tigane, Jaan Timusk, Voldemar Toming, Vootele Toming, Kalju Tori, Antoni Truuvert, Ignas Törmaküla, Armin Vaher, Lisanne Vaher, Jakob Viinamäe ja Arved Viirlaid.

Leinateateid

Tartus suri 10. veebruaril Alide Oder, sünd. 8. märtsil 1896 Kavastus.

Torontos suri liiklusõnnetusel 3. märtsil Alfred Lepik, 73 a vanuses.

Tartus suri 1. märtsil **Oskar Vares**, sünd 8. juulil 1904 Vana-Võidu vallas. Töötas Tartus Riigi Keskarhiivis arhivaarina ja okupatsiooni ajal direktori asetäitjana teaduslikul alal.

HUUMOR

Küsimus: Kuidas on omavahel seoses kultuur ja suudlus?

Vastus: Mida kõrgem kultuur, seda madalam suudlus.

EESTI KULTUURI KOONDIS
POSTGIRO 57588

Rud. Tobias HELIPLAADILE

Vestlus tema tütre Heleniga

TORONTO (VE) — Helilooja Rudolf Tobiase tütar Helen Tobias ja tütretütar Maaja Duesberg on algatanud heliplaadi valmistamise Rudolf Tobiase muusikast tema saja-aastase sünnipäeva äramärkimiseks, samuti on kavatsusel ka eesti kirikumuusika plaaditamine, et seda säilitada. Ajakirjanik Valli Voitk, Vaba Eestlase juurest, on nendest kavadest vestelnud Helen Tobiasega.

Eriline juhus viib mind kokku Helen Tobiasega ja ma palun, et ta mulle jutustaks oma isast.

"Mul ei saa vahenditult isiklikke mälestusi oma isast olla, kuna olin siis vaevalt aastane kui isa suri. Ma ei mäleta temast midagi, aga ometigi tunnen teda paremini kui võib-olla ühtegi teist inimest. Olen temaga alati ühenduses olnud tema loomingu kaudu ja nii palju kui tagasi oskan mõteida, on ta minu elus alati väga oluline olnud. Minu kujutluses on minu isa väga suur, tema mõjul hakkasin orelimängu õppima," jutustab Helen Tobias, ta tundlik nägu on elav nenud ning sade ilmseks otsekui rääkiv muusikukäsi lükkab laubalt kõrva'i tumeda tülika juuksesalgu.

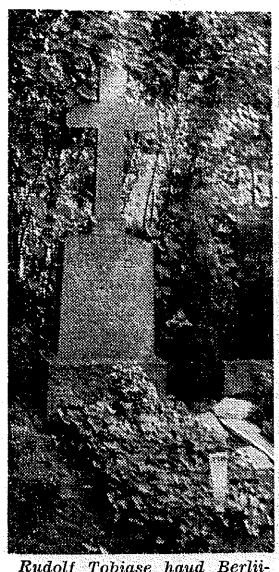
"Kui ma sõja ajal Berliini sattusin, ei olnud see linn mulle võõras.

Mul oli võimalus nüüd käia oma isa radadel. Rudolf Tobias oli Berliini muusikaülikoolis kompositsiooni õpetaja aastatel 1911 kuni 1918, see tähendab kuni ta surmani. Olin erakordsete olude tõttu sattunud linna, kus mu isa elas ja töötas, kus ta suri ja mis oli ühtlasi minu sünnilinn. Ma käisin läbi kõik kohad, kus mu isa oli elanud ja liikunud, otsisin üles paljud ta õpilased, rääkisin nendega, astusin samasse muusikakooli õpilaseks, kus mu isa õpetanud oli ja tutvusin Hochskule ukscholdjaga, kes mitmeid aastaid mu isale päevast päeva ukse oli avanud... ja hakkasin taipama kui noor oli minu isa kui ta suri, ainult 45. aastane, ja kui palju ta nii lühikese ajaga, mis talle antud oli, luua oli jaksanud ja jõudnud."

Helen Tobias lõpetas 1943. aastal Tallinna konservatooriumi, kus ta õppis kompositsiooni H. Eleri juures ja orelit professor Topmani juures.

Sealt edasi järgnes sõjaaegne Saksamaa. Ja selle taustal võib nii ilmekalt kujutleda noort tütarlast, kes püüab näha paiku, mis tuttavad ta isale ja kohata inimesi, kes kunagi tundsid ta isa.

"Peatselt möödub minu isa sünnist sada aastat. Olen koos Maajaga juba ammu soovinud midagi teha või kuidagi säilitada aidata meie kirikumuusikat. Kirikumuusika alal on meil oma traditsioon ja meil on sel alal tõelisi meistreid. See on muidugi seotud meie rahva ajalooga, kuna olid need ju köstrid, kes meie muusikat arendama hakkasid. Nii esitati laulupidudel kirikulaule ja eks toimunud meie esimene laulupidu ka Vändra kuulsa köstri algatusel.

Rudolf Tobiase haud Berliinis.

Mu öde elab Eestis, ta on endiselt "Estonia" orkestris harfimängija ja nii olen ma kodumaa muusikaeluga tema kaudu kontaktis.

Seal on kirikumuusika surnud, või kui just mitte päriselt surnud, siis vähemalt põlu all.

Ainuke koht, kus meie kirikumuusika edasi areneda ja edasi elada saab, on välismaal. Ma tunnen, et see on otsekui meie kohus püüda säilitada seda, mis meil sel alal olemas. Olen New Yorgis organist EELK Pauluse kiriku juures samuti ühe ameerika luteri kiriku juures. Juhatan ka nende kirikute laulukoore Rudolf Tobiase juubeliks on praegu ettevalmistusel plaat tema kirikumuusikast, ma mõtlen a capella laule ja orelipalasid, sest tema oratooriume me ju kuidagi esitada ei saa. Kirikukooridega aga toome välja viis Tobiase laulu, "Eks teie tea..., "Otsekui hirv kisendab..., Suure Reede motett "Jeruusalemma tütred".

"Patukahetsus" ja "Küll 'jõuab surma..." See oleks plaadi üks pool. Teisel poolel oleksid Rudolf Tobiase orelipalad, koraalipreüüdid, neid mängin ma Maajaga vaheldumisi.

Mul on kahju, et mu tütar Maaja otsekohe New Yorki tagasi pidi sõitma, tema oskaks kõigest sellest palju paremini rääkida.

Ta teeb praegu oma magistrit kammermuusika alal, siis on ta New Yorgi Meeskoori abijuht, siis organist New Yorgi armeenia kirikus, see asub just Eesti Maja taga. Siis on tal oma klaveristuudio. Ja aprillis tulevad Ne wYorgis kultuuripäeva, seal esineb ta solistina, ta mängib Kaljo Raidi "Eesti süiti" ja "Capricciot", Raidi trios mängib ta klaverit ja samuti minu sonaadis, mille esettekanne just eelmisel kuul New Yorgi ringhäälingus oli. Maaja on süündinud interpreet. Juba lapsena oli see joon ilmne, temal oli alati kümme ideed ühe muusikalise fraasi väljendamiseks.

"Peale oma isa plaadi sooviksime järgmisena Cyrilius Kreegi vaimulikkudest lauludest plaati teha. Pean tema loomingut ainulaadseks. Kreek käis ise ringi ja kogus rahva käest vanu vaimulikke laule, nendest on mitmed täiesti tundmatud. Nii näiteks on tema "Requiem" eesti rahvaviisida ainetel loodud. Ta suri nelivüis aastat tagasi kodumaal, seal pole tema loomingut võimalik ette kanda, ma tean aga, et ta ikka ja ikka lakkamatult kirjutas vaimulikku muusikat, võib-olla leidub teid..."

Jah võib-olla leidub teid, sest Helen Tobias ei ole üksi. Enne teda oli Rudolf Tobias ja pärast teda on Maaja...

VALLI VOITK

Maaja Duesberg, Rudolf Tobiase tütretütrar, on kolmas põlv musikaperekonnas. Vasakul all äärel sisse lõigatud tema ema, Rud. Tobiase tütar Helen Tobias.

RAAMATURIIUL

SUUR PEREKONNAPIIBEL

Kirjastus Orto algatas mõni aeg tagasi iseseisvuse ajal valminud suure perekonnapiibli taasväljaandmise. SUUR PIIBEL oli "Looduse" kirjastuse üks ilusamaid väljaandeid ja keelelise korrektuuri piibli tekstile tegi tookord Uku Maasing Tartu ülikooli usuteaduskonnast. Nagu nüüd selgub, on Orto saavutanud vajaliku ettetellijate arvu, nii et SUURE PIIBLI illustreeritud väljaande ilmumine on kindlustatud. Tellimisi on kogunenud kogu maailmast, tähelepandaval hulgal ka Rootsist. Kirjastus arvestab, et raamat on valmis juba septembri kuul.

SUUR PIIBEL ilmus kodumaal Piibli 200-aastase juubeli tähistamiseks ja see kujunes armastatud perekonnaraamatuks. Kahjuks toodi neid kaasa läände vaid üksikuid. Üks eriti ilus eksemplar oli esitatud Kuninglikus Biblioteegis Stockholmis toimunud eesti vaimuliku kirjanduse näitusel, mis äratas ka näitust avanud rootsi piiskop Strömi erilist tähelepanu. Piiblit esitati kui eriliselt kaunist rariteeti erilaual keset näituseruumi ja valgustatud laest punktvalgusega.

Orto poolt väljaantav SUUR PIIBEL sisaldab 1300-l leheküljel Vana ja Uue Testamendi ning Apokriiva raamatu. Piiblit illustreerivad 226 terve lehekülje suuruses trükitud G.Doré gravüüri ja suurmeistrite religioosseid värvipilte (Rafael, Rembrandt, Michelangelo, Rubens j.t.). Kirjastus on lubanud hoolitseda, et ka köide tuleks väärikas väärikale raamatule ja ei ka köide tuleks väärikas väärikale raamatuel ja ei jääks tha kodumaal ilmunud raamatu eksklusiivseist ja maitsekast välimusest.

Orto võtab tellimisi Suurele Piiblile vastu kuni 15. aprillini. Rootsis on ORTO kirjastuse esindajaks pr. Irina Aug, Farstavägen 87, VIII tr. 123 47 Farsta, pg. 75 68 40 — 5. Ettelimisehind on kr.200:-

Kohalik elu

ESKILSTUNA

ERF peakoosolek

Eesti Rahvusfondi Eskilstuna osakonna peakoosolek toimub laupäeval, 25. märtsil kl. 14 lipkonna ruumes Kriebsensgatanil. Päevakorras koosoleku avamine ja rakendamine, tegevuse ja kassa aruanne 1971, tegevuskava 1972, eelarve 1972, valimised, läbirääkimised. Juhatus loodab rohkearvulist osavõttu.

STOCKHOLM

Eesti keele kursus

Esinduse Naisringi algatusel toimub 3-osaline eesti keele kursus (algkursus, edasijõudnute kursus ja esinemise-ettekannet õppimise kursus). Kursus algab teisipäeval, 21. märtsil kell 18 Esinduse ruumes, Sandhamnsgatan 1 (T-bana peatus Gärdet, väljuda Furusundsgatani suunas). Kursuse juhatajsks on kõrgema haridusega emakeele õpetaja Kristjan Meikop.

Noored, kes argipäeva keeles küll kodus, kuid oskused kirjutamises ja sõnavaras kasinad, registreerige andid kursusele tel. 67 70 32.

UPPSALA

Ettekandeõhtu

Reedel, 24. märtsil kl. 19 toimub Eesti Kodu ruumes, Geijersgatan 12 A ettekandeõhtu. Köneleb agr. lic. Kalju Valdmaa teemal "Mis tehakse Rootsis miljöö heaks", täienduseks värvi-diapositiivid. Kohvilaud. Uppsala Eesti Seltsi juhatus ütleb kõigile teretulemast.

Leida Rivese kunstinäitus

Stockholmis, Birger Jarlsgatan 36 asuvas galeriis Färg & Form esineb kuni 28. märtsini maalidega, graafikaga ja kunstivaipadega Leida Rives.

Tema kaasesinejaks on ta skulptorist mees Erik Elfvén, kes esitab skulptuuri ja klaasmaalinguid.

● Stockholmlased, end. prokurör Juhan Viilip ja arst dr. Kari Kook viibisid New Yorgis, kust nende reis viib edasi Ameerika läänerannikule ja sealt üle Havaii saarte Austraaliasse, kust tagasisõit toimub üle Kaug-Ida maade.

LAIAST MAAILMAST

■ **Ameerika Ühendriikides on ulatuslikult hoolitsetud** ka pimedate eest. Nii omab Kongressi raamatukogu suure hulga helilindistatud raamatuid, eriheliplaate, helilinte jne, just pimedate jaoks. Samuti on raamatukogud nende kuulamiseks väljalaenutamiseks sellekohaseid aparaate, mis antakse pimedatele kasutamiseks nende sellekohasel soovil täiesti tasuta. Neid olevat välja laenutatud veerand miljoni ümber.

■ **Sigaretireklaami keeld TV-s** pole üldse halvanud sigarettide läbimüüki, kinnitab ajakiri "Business Week". Viimase aasta jooksul müüdi 529 bilj. sigaretti — 8 biljoni võrra rohkem kui eelmisel aastal, mil TV-s tehti veel sigarettidele reklaami. TV-jaamad kaotasid reklaami ärajäämise tõttu miljoneid (ca 150 milj. aastas). Tubakavabrikute aastane reklaamieelarve on 225 miljoni. Sellest läheb nüüd ajakirjadele 40 prots. (enne 16), ajalehtedele 20 prots. (enne 3), ülejäänud 40 prots. müürireklaamiks jne. Tekib küsimus: kas reklaamitegemine TV:s pole asjata kulu?

■ **Aasta rabavamaks reklaamiks** USA-s tunnistati Lääne-Virginia matusefirma kuulutust Rosewood Memorial Park kalmistu kohta. Selles öeldi: "Nüüd teie võite tõepoolest nautida suremist! Helistage veel täna, et saada informatsiooni meie kuiva, õhujahendatud ja ülimalt kena matusekorralduse ning esmaklassilise haudaasetamise kohta."

■ **Miks kutsutakse** mõningaid USA kiirteid turnpike'deks? Turnpiked on maksulised teed ja selliseid tolliteid hakati juba vanal ajal kutsuma turnpike'deks ehk sõnasõnalises tõlkes "odapööramisteks". Tolliteed nimelt valvasid odamehed. Kui toll oli makstud, pöörati oda kõrvale ja lasti sõitja läbi.

Joga aitab koolilapsi?

MONTREAL — Montreali katoliiklik koolivalitsus on asunud huvitavale eksperimendile. Nimelt on 300 keskkooli õpilast, kes koolis õppimisega edasi ei jõudnud mitmesugustel põhjustel, saadetud joga klassidesse kursustele. Kursust annab tuntud Montreali jogaõpetaja Bali.

Kuigi suurem osa õpilasist ei saanud koolis edasi, kuna nendel oli pshüühilised häired, siis ometigi on joga õppimine neile väga soodsalt mõjunud. Jogaõpetaja proua Bali ütleb, et treenides muskleid ja neid allutades kontrollile, areneb ühtlasi ka õpilaste vaimne pale. "Joga, kuigi on tegu kehaharjutustega, arendab nii füsioloogilist kui psühholoogilist inimest," ütleb proua Bali. Peamiselt aga õpetab joga kontsentreerimist, mis nii väga paljude õpilaste juures ongi põhjuseks, miks nad õppida ei saa ega koolis edasi ei jõua. Klassid on 12—18 aastastele õpilastele. Koolivalitsus ütleb, et veel on vara järeldusi teha, kuna seesugune joga kool on alles teist aastat tegevuses, kuid nii palju kui praegu järeldada võib, on see andnud ootamata häid tulemusi.

RAADIO SAATED eestlasile

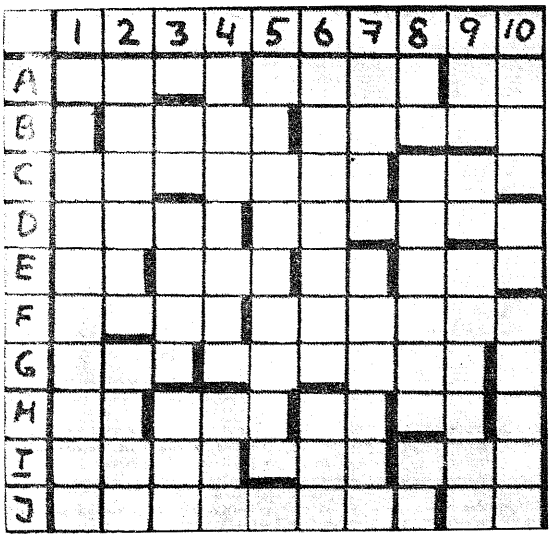
AMEERIKA HÄÄLE eesti saated antakse iga päev kl. 16—16.30 ja 17.30—18 Rootsi aja järele lainepikkustel 13 m (21 740 kilohertsi), 19 m (15 235 ja 15 270 kh), 25 m (11 960 kh) ja 31 m (9 660 kh).

Lisaks kõigis saateis antavaile päevauudistele ja kommentaaridele päevaküsimuste kohta on eriteemade käsitlus eestikeelseis saateis järgmise rõhuasetusega: Pühapäeviti esimeses saates uusilisi meditatsioone, kumbagis saates tänapäeva noore põlvkonna küsimusi, esmaspäeviti Ameerika olustikku, teisipäeviti välis-eesti kroonikat, kolmapäeviti reportaazhe — hõlmates kultuurikroonikat, neljapäeviti teaduse ja tehnika vaatlusi, reedeti majanduse ja inimeste elujärje küsimusi ja laupäeviti ülevaade nädala sündmusist ja kultuurikroonikat, hõlmates välisecstlasi.

EESTI VABADUSE HÄÄLE saated Madridi raadio kaudu toimuvad iga päev ja kuuldavad Rootsi aja järgi kl. 19 lühilainel 32 m. Saadet korratakse järgmisel päeval kl. 8 lühilainel 31,7 m ja teist korda kl. 13.30 lühilainel 30,7 m.

USULISED SAATED Trans World Radio kaudu igal pühapäeval, teisipäeval ja reedel kl. 18.30—18.45 lühilainel 31 m

EPL ristsõna nr. 13

Paremale: A-1 kõrge siht A-5 Tallinna kala A-9 firma liik B-1 esimene täht tähestikus B-2 vastupidav B-6 lind C-1 mäekuru Alpides C-8 kont D-1 metall D-5 okussõna raamatupidamises E-1 sama, mis A-9 paremale E-3 roheline väli E-6 mibemoll E-8 automärk. mis nüüd turult kadunud F-1 ümbritseb maja (mitmus) F-5 linn Marokos G-1 laisk (rootsi k.) G-4 nöökama H-1 germaanium H-3 suur vaat H-6 üllatushüüatus H-8 Anno Domini 1-1 keele ja rahvaliik Euroopas 1-5 kehkenpüks 1-8 keha osa J-1 saar Eestis J-9 reed (lüh.)

Alla: 1-A on näiteks Jaanuar 2-A teade raha saatmisest (om. käane) 4-A härjavõitleja möök 5-A öngitsema 6-A kuulub teatud indiaani hõimu 7-A pael 8-A Ühendatud Riigid 9-A alumiinium 10-A saviaine 3-B saksakeelne prepositsioon 8-C kiiresti jooksma 9-C öökull (rootsi k.) 3-D rohttaim 10-D katki (rootsi k.) 7-E stepirohi 9-E sõjaväe üksuse alatine koosseis 10-F nad 2-G on meil kõigil vähe 3-H kartliku 4-H õhk (ingl. k.) 6-H linn Saksamaal 8-1 protaktiinium.

Lahendus 12.

Paremale: 1-A vabariiki 2-A Aniara 2-G son 3-A ballastid 4-A aka 4-D kuiv 4-H il 5-A dr. 5-C rantjee 6-A uu 6-C kli 6-F Edam 7-B uuem 7-F loba 8-A rst 8-D vee 8-G kai 9-A itsi 9-E Toots 10-A suuvili 10-H Aa 11-A tudis 11-F oil 11-I a 12-A il 12-C L. Loen 12-H ir 13-A kai 13-D LD 13-F ge 13-H so 14-A assonants 15-A via 15-D nurama 16-A ar 16-C NKI 16-F Gide 17-A liduma 17-G mai 18-A evima 18-F Kent 19-A radiant 19-H ue.

Alla: A-1 Vabadusristikavaler B-1 anakruus C-1 bilar D-1 aa E-1 rr F-1 Iasi G-1 ist H-1 ko I-1 indlema E-3 aunimetused H-3 ii D-4 kalevivill G-4 Vjdok (j=i) F-5 teleoloog H-5 ea C-6 kutsud H-7 batalist I-9 isa B-9 Tuula G-9 O.L. G-11 in I-11 Arosa C-12 lisandid G-13 ena B-14 sir D-14 onku E-14 nui F-14 arga H-15 MD G-16 imet I-16 eite B-17 iva E-17 maa H-17 Anu D-18 mi.

Tippspioon Lonsdale saadeti 10-aastasena läände ametit õppima

LONDON (EPL) — Üks inglise luureametnikke, kes lähemalt uuris Inglismaal tabatud KGB luureagendi Gordon Lonsdale elulugu, avastas, et Lonsdale juba 10-aastase poisikesena smugeldati vene kirjaniku Maxim Gorki kaasabil N. Liidust välja. Lonsdalest sai täisikka jõudes üks edukamaid vene spioone, kes varustas N. Liidu allveelaevastikku tähtsate inglise salaandmetega.

Eltoni-nimeline inglise luureteenistuja märgib Lonsdale väljasmugeldamise kohta, et kirjanik Gorki abikaasa olnud tolleaegse Sovjeti salaluure- ja politseiülema Jagoda armuke. Jagoda oli muidugi üks Stalini tähtsamaid kaastöölisi, organiseerides nunaste salaluuret välismaadel.

Gorki olevat isiklikult tundnud poiss Londcukst eeskätt vöörkeelte alal ja ta soovitas tulevast spiooni "keele õppimise" otstarbel välismaale s

Seoses ajal oli talle kui "põgenikule" antud "sugulaste juurde pääsemise" väljasõiduluba, kus temast saanud välismaal kaitsealune otseselt vene luureteenistusse. N. Liidus, oma kodumaal, käinud ta hiljem mitmel korral valenimede all. See aga polevat jäänud läänerühkide vastuluureorganitele saladuseks.

Elton, kes kirjutab Lonsdale varasemast, paljastab üsna põhjalikult vene agentide õõnestustööd Inglismaal, kaasaarvatud tema elulugu. Gordon Lonsdale, tegelikult KGB kolonel Konon Molodõi mõisteti Londoni Old Bailey kohtus 25 aastaks vangi Portlandi spionaažhi organiseerimises ja juhtimises 1961. **Varastati inglise mereväele kuuluvaid tippsaladusi.**

Lonsdale vahetati hiljem välja inglise agendi Greville Wynne vastu, kes tabati N. Liidus ja jõudis sääl vanglas viibida kaheksa aastat. Sovjeti uudistebüroo Tassi teatel suri Lonsdale 1970 südameataki tagajärjel Moskva lähedal metsas, kus ta otsis seeni.

Elton kirjutab veel, et Londoni ülikoolis õppis hiina keelt sama Lonsdale — juhuslikult samas grupis, kus Eltoni abikaasa. Inglise luureametnik on kindel, et Lonsdale kirjutatud raamat, milles spioon kirjeldab oma elamusi, on suuremalt osalt väljamõeldis.

Lonsdale ehk kolonel Molodõi tegevusest on Sovjetil olnud palju kasu. Inglise mereväeksperdid märgivad, et N. Liidu aatomijõul liikuvad allveelaevad on varustatud nn. sonaarse-detektoriliku süsteemiga, mis on peaaegu täpselt sama, mida kasutavad inglise allveelaevad ja USA Polarised.

Täpsete inglise jooniste saamisega võitsid venelased muidugi aega ja teiseks polnud vaja teha küllaltki kulukaid eksperimente.

RIIN RIVANOOLI veste:

ÕHUPIRAADID

Ma ei hakkaks seda lugu üldse heietama, kui see tõsi ei oleks, aga Verdi Veeretaja ja Taavet Tarukene kinnitavad ausõnaga, et just nii ja mitte teisiti see oli ja et jutt lihtsalt tuleb maailma inimestele õpetuseks kirja panna. Nõnda see siis juhtus.

Verdi Veeretaja ja Taavet Tarukene, kaks vahvat eesti meest, viskasid viinakest ja pühitsesid. Mida just, seda ei teadnud nad päris täpselt isegi, aga oli neljapäevane päev ja juba see ise võib olla põhjuseks, sest nädalakene hakkab jälle lõpupoole jõudma.

Võtsid siis kogu õhtupooliku, öö läbi ka veel takka otsa, arutasid maailma asju, rääkisid isamaast, poliitikast ja meie ajutisest uuest kodumaast. Laulsid "Isamaa ilu hoieldes!" kahel häälel ja erineval viisil, kusjuures Verdi laulis sinna juurde sooloosa "Oma saarest".

Kui olid sedasi hulk aega pühitsenud, tõstis Verdi veelkordselt klaasi "uue kodumaa tervise" ja Taavet pani ette, teha üks tutvumisreis, et "olla kursis selle maa ja asjadega".

Plaanitsetud, tehtud. Telefonitoru võeti kätte ja kaks piletit telliti Põhja-Ontario ühte kaugesse kullalinna ära.

"Oma nimel nüüd! Uhkem, kui oled mujalt pärit ja hakka neid eestikeelseid nimesid neile spellima või mis..."

Piletitellijaiks anti üles Joe White ja Leon de Fernando ja kohad said selleks samaks reedes päeva õhtupoolikuks kinni pandud.

Viimased viinad said visatud. Pool pudelit, no ütleme — ligemale kolmveerand, jäi järele, see sai kaasa võetud, et kui ehk sedasi kaugemas maanurgas ja ei juhtu kohe viinapoodi ette tulema, siis hea võtta ja sõbrad asusid õigel ajal teele. Fotoaparadid kaelas, viinapudel ja paar labakindaid kandekotis, piletid said välja ostetud ja asutigi end lennule registreerima.

Köva jutt käis kogu aja eesti keeles.

"Näe, piletiplika vahib meid nii kahtlaselt. Muidu kena tots, aga..." märkas Taavet.

"Vast ei usu, tead, Fernando on hispaania nimi? Oot, oot, ma viskan paar hispaaniakeelset vahele", ja pörutaski kohe köva häälega nii palju kui seda hispaani keelekest siis teada oli:

"Senorita, Cuba, Castro, pistola, moneda!"

"Näe, plika nägu läks kohe lahedamaks, silmad panid kilama ja... mõtleb vist, et oled hispaania aadlik!" itsitas Taavet ja mehed tõttasid restorani poole. Aega veel ligemale tund ja kange kohv kulub marjaks ära.

Said vaevalt lauda istutud, kui kolm tunkedes luuameest ja üks viltuse kaabuga kraade juurde kargasid ja käsitasid:

"Käed üles!"

"Niisugust asja ei ole, et iga luuamees täismehele ninna kargab! Selle nalja peale kutsun politsei!" pörutas Verdi ja kargas püsti.

"Oleme politseid, märk siin! Ärge tehke skandaali! Tulete otsemaid kaasa!"

Sõbrad viidi meeste ruumi, käsutati käed vastu seina, otsiti põhjalikult läbi ja võeti ära viimane kui varanatuke: rahakotid dokumentidega, viinapudel, miniatüürkaamera ja need kaelaskantvad suuremad ka, labakindad ja veidike Ida-Euroopa valuutatki leiti Taaveti taskust.

"Mis mehed te olete? Miks te vale nime all sõidate? nõudis politsei. Verdi pea oli selle aja peale juba selgeks lõõnud ja suupeale tema kukkunud ei ole.

"Oleme erruläinud ärimehed. Reisime inkognito, ei taha pihku puutuda ajakirjanikele ega röövlitele, vaat, sellepärast!"

Sõbrad hoiti endist viisi kinni, päriti lidamast ja Aadamast, näis, et ei sest head tule ja meeste elulust hakkas lausa kaduma.

Lõpuks kui lennuk juba õhku tõusmas oli, viis politsei Verdi Veeretaja ja Taavet Tarukese viimasel minutil peale soovis head reisi ja andis kätte kandekoti.

"Ja kas tead, kõik oli seal sees, viin ka, no nii ligemale kolmveerand pudelit..." jutustas Verdi alias Fernando, kui ta põhjareisilt õnnelikult tagasi oli ja meie juurde sisse astus.

"Aga ühte ma ütlen, ei maksa hakata rääkima vöörast keelt,kui see sul päriselt käes ei ole, mitte ei maksa! Näe, peetakse sind viimaks õhupiraadiks, tuleb sekeldamist ja... ja mulle jäi mulje, et Verdi oli tundelik kõigi sõnade vastu, mis kuidagi Castro moodi peale hakkasid. "Kass,kast kastreerima" — igaüks neist pani juba jutu sees Verdi ehmunult püsti kargama ja vaikimise märgiks sõrme suule panema.

RIIN RIVANOOL

Suurriigid esikohal relvakaubanduses

USA, Sovjet, Inglismaa ja Prantsusmaa domineerivad tänapäeval täielikult maailma relvakaubandust. Viimasel kahel aastakümnel on ostjaiks olnud peamiselt arengumaad, kusjuures nende import on paiguti ületanud bruto-natsionaalprodukti juurdekasvu kahekordselt. Seda näitab Stockholmis töötava "Stockholm Internatsional Peace Research Institute" ehk Sipri poolt väljaantud aruanne.

Andmestiku kohaselt toimusid kõik konfliktid, millede lahendamiseks kasutati relvi, just vaeste riikide vahel. Huvitav on ka asjaolu, et peaaegu kõik relvad, mida arengumaad ostavad, pärinevad Maa põhjapoolkeralt.

USA, Sovjeti, Inglismaa ja Prantsusmaa osa moodustas 1965 umbes 87 protsenti ja 1970 juba 90 prots. kogu maailma relvakaubandusest. See omakorda tähendab seda, et nimetatud neli riiki on peaaegu monopoliseisundis. USA relvaeksperdist läheb igal aastal 70-89 protsenti nendesse maadessé, mis piiravad kas N. Liitu või Hiinat.

Kui, USA, Inglismaa ja Prantsusmaa on niiöelda vanad relvakaubanduse maad, siis N. Liit astus maailma relvaturule alles 60-ndail aastail. 1970 ületas N. Liit relvaekspordi osas juba USA. Viimane vedas 1970 relvi välja 2,8 miljardi dollari väärtuses, Sovjeti aga 3,2 miljardi dollari väärtuses. Samuti suurenes N. Liidult relvi ostvate maade arv viimaseil aastail kuuelt 26-le.

Arengumaad ostavad tavaliste relvade kõrval ka suurel määral strateegilisi relvi, näiteks komplitseeritud reaktiivlennukeid, sõjalaevu ja rakette. Esimeses järjekorras tavalisi õhutõrjerakette, kuid luureandmete kohaselt isegi selliseid rakette, mis on võimelised kandma aatomilaenguid.

Sissiarmeed astavad peamiselt käsirelvi, helikoptereid ja väiksemaid sõjalaevu. Umbes kaks kolmandiku kõigist raskeist relvist imporditi USA-st ja N. Liidust ning umbes 20 prots. Inglismaalt ja Prantsusmaalt.

Hiina, Itaalia, Kanada, Jaapan, Lääne-Saksa, Rootsi ja Shveits ei oma relvakaubanduses erilist tähendust ega kaalu.

Relvade impordi osas (30 prots. ulatuses) seisab maailmas esikohal Vietnam. Lähis-Idale langeb umbes veerand kõigist ostetavatest relvadest, Indiale langeb ca 15 protsenti ja Aafrika riikidele kaheksa protsenti. Sipri andmeil on imporditavate relvade loetelus 350 erinevat liiki relvi.

Relvaeksport võimaldab tootvail riikidel endil odavama relvastumise. See on eriti nähtav N. Liidus, kus praegu on käsil kiire relvastuse suurendamine ja moderniseerimine.Näiteks ehitas Sovjet enamiku oma sõjalaevadest pärast 1950.

Lisaks sellele ehitas Sovjet sõjalaevade paremaks kiiremaks kasutamiseks kanalite süsteemi, millesse kuuluvad need veeteed, mida saavad kasutada kuni 2000-tonnised sõjalaevad. Seega on neil nüüd võimalik liikuda Valge mere ja Läänemere ning Kaspia mere, Musta mere ja Läänemere vahel ilma takistusteta. Kokkuvõttes arvestatakse, et N. Liit kulutab praegu ametliku eelarve korras relvastumiseks keskmiselt 17,9 miljardit rubla aastas.

Suuri summasid relvastumiseks kulutavad ka neutraalsed riigid. Näitena esitada Rootsit, kes omab üle 700 võitluslennuki ja 110 sõjalaeva, millede hulka kuuluvad ka kaheksa hävitajat ja 22 allveelaeva. Suurem osa Rootsi laevastikus' opereerib Läänemerel, kus näiteks Sovjetil on praegu umbes 70 keskmisse klassi kuuluvat allveelaeva, rääkimata teistest sõjalaevadest, nagu ristlejad, hävitajad jne.

Läänemerel liiguvad peale N.Liidu punalaevastiku ka sõjalaevad Poolast ja DDR-ist. Soome ei oma laevastiku ega muu relvastuse seisukohast Läänemere ruumis mingit tähtsust. (UU/JA).

Leinateateid

Simunamäel, Virumaal, suri 26. veebruaril Marie Tiilen, n-na Pruuli, sünd. 13. märtsil 1895 Varudis, Virumaal.

Torontos suri 29. veebruaril Viktor Väli, sünd. 20 aug. 1918 Saaremaal.

Saaremaal suri 27. veebruaril Marie Nõmm, sünd. 6. mail 1895 Saaremaal.

Thunder Bays, Kanadas, suri 23. veembruaril Hilja Kraus n-na Käär, sünd. 12. mail 1920 Nõmmel.

● Tulekaitsevalitsus Eskilstunas on seoses senise tulekaitseülema pensionile minekuga nimetanud tema senise abi järeletulejaks, kusjuures uueks tulekaitseülema abiks arvates 1. juunist on arvates 1. juunist senine esimene tulekaitseinsener Märt Eelland.

● Rootsis viibis Loranis. Ohoi osariigis elunev dr. Eino Kooba, kes siit edasi sõitis Shveitsi ja Pariisi, et osa võtta arstide konverentsist. Ta jõuab USA-sse tagasi maikuuks.

● Torontos tähistas 60-ndat sünnipäeva kunstnik Aksel Tamme.

LEO KARUPÄÄ...

Algus lk. 1

konna osas sissepoole mingit teist seisukohta olla. Mitmesugustel asjaoludel ei ole meie välisesindajatel võimalik neis asjades näiteks eesti ajakirjanduses poleemikasse astuda.

Köneleja ütles, et kui on grupp inimesi, kes käivad oma töekspidamiste järgi ja veendumust mööda tegutsedes omavahel, nii nagu see toimus varemalt, siis ei puuduta see teisi. Halvem on aga kui sellest liinist loobutakse ja raskendatakse meie välisesindajate olukorda.

Leo Karupää oma sõnavõtus märkis veel, et Rahvusnõukogu inimesed on erajutuajamistel märkinud huvi kaasatulekuks Kesknõukogusse:

— Olen vastanud, et Kesknõukogu põhikirja järele, saab maad esindada ainult üks organisatsioon, tulge kaasa Esinduse valimistele ja siis laheneb kõik iseenesest. Oli diskussiooni ja sellega see küsimus lõppes. Esindus ei ole kunagi Rahvusnõukogult saanud mingit ametlikku ettepanekut. 7. jaanuaril 1972 1972 geatas Ilmar Raamot oma kirjas mulle: "Sain Aksel Markilt kui Eesti Rahvusnõukogu koostöökomisjoni esimehelt soovi, olla vahemeheks koostöö leidmisel Kesknõukoguga ja Peakonsulaadiga. Vastasin A. Markile veel samal õhtul ja soovitasin tal astuda Teiega ühendusse ja katsuda Teiega ühiselt leida mingisugune kokkulepe koostööks, mille siis Kesknõukogu võiks heaks kiita. Informeerisin sellest eile hr. A. Andersoni, kes leidis, kui Esindus ja E. Rahvusnõukogu saavutavad mingi kokkuleppe, siis tema saab seda toetama. "Hilisemate andmete põhjal kiitsid selle Raamoti sammu ka teised juhtivad isikud Ühendriikides heaks.

Leo Karupää märkis, et ta on Ilmar Raamotile vastanud, et erinevus on struktuuris: Rootsi Eestlaste Esindus on rootsi eestlaskonna asutus, ERN aga peab end ülemaailmseks organisatsiooniks ja seoses eksiilvalitsusega ka teiste üle määravaks.

Ta lisas, et hiljem ei ole temaga ega Esindusega ERN poolt ühendust võetud. Ta leidis, et rahvusliku poliitilise töö juures oleks siiski efektiivseim lahendus ülemaailmselt koordineeritud töö.

See on aga raske, kui käiakse eriteid pidi ja üksteiseist mööda.

†

Korp! Sakala vilistlast

Kaarel Uusma'd

mälestab leinas

EESTI KORPORATSIOONIDE LIIT

†

Julie Uustal

mälestavad

SILVIA ja ÜLO ALAKÜLA

EESTI PÄEVDELE

Leo Karupää kõne peaosa oli pühendatud ülemaailmsetele Eesti Päevadele ja nende ettevalmistamisele ning tegi teatavaks et Rootsi Eestlaste Esinduskogu liikmeist söödavad 25 sel puhul Torontosse, seega veerand koosseisust. Köneleja ütles kokkuvõttes:

— Eesti Päevade korraldamise pearaskus lasub Kanada eestlaskonnal ja Päevade Peakomiteel. Teiste maade eestlased saavad kaasa aidata kava läbiviimisel, laiendamisel ja osavõtuga sisustamisel. Peakomitee esimees Robert Kreemile esitati ta külaskäigul Rootsist palju tarkust planeerimise, teostamise ja üksikute punktide kestvuses ning soove nende muutmiseks. Meie soovid ei olnud samad tsiste maade soovidega. Eesti Päevade kava on seega kompromisskava, millega on püütud leida kesktee globaalsete eriarvamuste taustal. Rohkem on arvestatud nende maade soovidega, kes teatud kavapunktide täitmisel annavad suurema panuse. Siinjuures võib meenutada, et Rootsi ettepanek pidustuste aja viimiseks juunist juulile leidis rahuldamist vastu kõigi teiste maade tahet. Kuna aga siit kaugelt söidab kokkutulekule ligi 1000 osavõtjat, tuli teistel sellega arvestada.

— Täna pole enam mingit mõtet esitada kriitikat kava osas. Kava on kinnitatud ja muudatused saavad kõne alla tulla õige väheses skaalas. Need on esimesed ülemaalised, mida saavutatakse.

Teised Eesti Päevad ehitame üles viie aasta pärast Ühendriikides ja võibolla kolmandad 10 aasta pärast Rootsis. Loodame, et eestlust globaalselt liitev taim kasvab puuks, mis soodustab ja siimbolliseerib meie ühtekuuluvust hajutatud maailmas.

— Eeltööde lõpufaasis on veelkord tarvis meelde tuletada, et ülevaatenäituse materjalide esitamiseks on aega vaid kaks kuud. Oleks kahjuks näitusele "Eestlased vabas maailmas" kui selleks ei saadeta valgusplilte ja fotosid, mis ilmestavad rootsi eestlaskonna tööd ja tegevust. Oluline on et iga koondis ja iga üksikisik, kelle valduses on töendusmaterjali meie eluavaldustest meid Kanadasse saadaks. Parem on teele saata rohkem kui vähem. Selleks tööks on kõik kaasa kutsutud.

— Rahvuskongressi kordamine oleneb ühelt poolt ettevalmistuste põhjalikkusest, kuid teiselt poolt on kaalu tõstev osavõtjate rohkus. Rootsis on üle 200 eesti organisatsiooni. Arvestades, et suurem osa neist on praegu aktiivses tegevuses ja et kaasasõitjate hulgas on liikmeid nende enamust paiksime Rahvuskongressile saama vähemalt 250 delegaati.

Esinduskogu kooseisust söidab Kanadasse 25, seega üks veerand. Suurem osa saadikuist kuuluvad aga ka mitmesse teisse organisatsiooni. Kongressi statuudi järgi omab iga kohaliku maa Esinduskogu saadi kongressi mandaadi. soovitab siiski hankida mõnelt organisatsioonilt veel volitusi, et Rootsist oleks esitatud võimalikult palju organisatsioone. Iga Esinduskogu rühm võib saata 2 esindajat, osakonnad ühe jne. Igal soavõtjal on kongressil aga üks Hääl.

Rahvuskongress toimub reedel ja Ü.E. Kesknõukogu kongress kolmapäeval. Viimaste teadete kohaselt planeeritakse Kesknõukogu kongressi nii, et peale liikmesriikide delegaatide võtaksid sellest osa ka liikmesriikide erisaadikud sõna- ja häälеõigusega. Arv riikidele pole veel määratud.

● **Salme Harju-Steinberg, kes 1971 doktoreerus Baltimore Hopkisi ülikoolis, on kutsutud Maryland osariigi Goucher College õppejõuks Townsonis.**

Hambaarst

L. LIUS

Brommaplani peatuse juures, tel. 25 97 52 kl. 9—11.

Kohalik elu

STOCKHOLM

Silvia Leitu näitus pikendatud

Silvia Leitu retroaktiivne mälestusnäitus on pikendatud kuni 30. märtsini (äripäeviti 9-17, laupäeviti 10-14), kuna väljapanek koosneb peamiselt erakogudest pärinevaist teoseist, mida on raske koguda. Näituse asukoht on EMP-Välis-Eesti, Tullportsg. 174 (T-peatus Hornstull).

GÖTEBORG

VEÜ-EK koosolekud

Vabade Eestlaste Ühingu ja Eesti Komitee Göteborgi osakonna aastakoosolek toimub esmaspäeval, 27. märtsil kl. 19 Eesti Komitee ruumes, Drottningat. 27, kolmas korrus. Päevakorras koosoleku avamine ja rakendamine, aruanded, tegevuskava, liikmemaksu määramine, eelarve, valimised ja kohal algatatud küsimused.

UPPSALA

Lapi kirjandus

Uppsala ülikooli Soome-Ugri instituutsiooni juhataja professor Bo Wickman köneleb Eesti Kodus pühapäeval, 26. märtsil kell 18.00 teemal "Lapi kirjandus". Kõne on rootsikeelne. Kohv küpsistega. Kirjandushuviliste osavõttu ootab — ja ütleb teretulemast — Uppsala Eesti Skautlike Noorte Sõprade Seltsi juhatus.

ÖREBRO

Eesti Seltsi koosolek

Örebro Eesti Seltsi korraline aastapeakoosolek peetakse pühapäeval, 9. apr. kl. 15 Örebro Mejeriföreningu ruumes, Längbrogatan 23. Pärast koosolekut jutustab pr. I. Lindam reismuljeist Iisraelis. Ettekannet illustreeritakse valgusplitidega. Lõpuks ühine kohvilaud. Örebro Eesti Seltsi juhatus ütleb kõikidele seltsi liikmetele, samuti külalistele, teretulemast.

OOTAV TORONTO

Avaldame alljärgnevalt paar teretulemast-ütlemist Torontost seoses Ülemaailmsete Eesti Päevadega.

Soomepoiste Klubi Torontos ütleb teretulemast teistest maadest ja Rootsist saabuvatele vanadele relvavendadele ja kavatseb sel puhul korraldada omavahelise sõprusõhtu.

SOOMEPOISTE SÕPRUSHÕTU

— Klubi juhatus oleks tänulik kui Torontosse tulla kavatsejad oma tulekust klubi juhatusele teataksid võimaliku osavõtjaskonna teadasaamiseks. Teated palume aadresseerida esimehele: Endel Tigane, 4 Fidalia Abe., Toronto 12, Ont. Canada.

EDU KONGRESS

Eesti Demokraatliku Unicooni esimees Evald Timusk kirjutab, et EDU erakonna Kanada osakond ootab arvukalt kaasliikmeid ja külalisi ning ütleb teretulemast Päevade raamides 13. juulil toimuvale kongressile:

— See on esimene kord, kus EDU kongress peetakse Kanadas. Kuna ÜEP tõmbavad kokku ka meie liikmeid kõikidest osakondadest ja üle maailma, siis on hea juhus koos arutada EDU tööülesandeid rahvuslike ja poliitiliste küsimuste valdkonnast. Sama oluline on isikklike tutvuste sõlmimine.

Meie kongressi mottoks on: Eesti vabaduse taastamise eest!

Liikumisi läbi raudeesriide

Okupeeritud kodumaa teateil külastas Rootsis isa Taimi Köök ja viibis õe matusel Anna Varma. Inglismaal viibis poja juures Anna Ratnik.

Alatiseks sõitis Ameerikasse abikaasa juurde Maire Jaakson.

Esinduse istungiärk

Algus lk. 1

ka vähemust võidakse toetada niimoodi, et rootsi raamatukogudesse ostetakse kreeka kirjandust, kinodes näidatakse kreeka filme, raadios esitatakse kreeka muusikat. Sel viisil on toetus otse ähetatud tarbijale, kuid mitte rahvusgrupi organitele.

KA SOOMLASTEL PUUDUJÄÄGID

Ka kiriku riigist lahutamise ettepanek võib meie rahvusgrupi kujunemist oluliselt mõjustada, kuna usulisi ja rahvusliikke gruppe on võimalik samastada.

Vähemuste toetamise küsimuste lahendamist on nõudnud ka soomlased. Nende üleriigiline liit lõpetas oma m.a. tegevuse 200 000 kr. puudujäägiga. Pankrotti suutis päästa vaid pangalaen. Olukord soomlastel on siiski eestlastest parem sest neid abistab juba praegu nii Soome kui Rootsi riik.

Aruandja sõnavõtule järgnesid mõttevahetused, milles K. Meikop, A. Pae, H. Kann, F. Kello, P. Puusepp jt. puudutasid resolutsioonis esitatud punkte. Ilmar Toigre ja Andres Küng lisasid esitatule veel soovi, et emakeele õpetamise õiguste saavutamiseks tuleks pööruda ka Euroopa Nõukogu poole; kuigi see juridiliselt midagi ei anna, on tähtis, et saavutatakse moraalne efekt, millega võib tõsta avalikku huvi Rootsis.

ELUSURETAMINE TULEB LÕPETADA

Esinduskogu korraline istung toimus 11.-12. märtsil Eesti Majas Stockholmis. See oli 30. istung Esinduskogu ajaloos ja tähistas ühtlasi Esinduse 17. tegevusaasta algust. Istungist võttis osa 47 saadikut, paljud neist viibisid esmakordselt Eesti Maja uutes ruumides.

Istungi avas esimees prof. Hans Kauri, kes loodusteadlase pilguga tehtud vaatluses konstateeris, et inimese pettepilt loodusest, kui otsatust ja lõpmatust on kadunud.

Asemele on kerkinud arusaamine, et inimese tegevust nii bioloogilise looduse hävitamise kui reostamise alal tuleb normidega piirata. Esimene rahvusvaheline katse tehakse tänavu suvel miljööhoolduse konverentsil, mis toimub Stockholmis. N. Liit sellest osa ei võta, tuues põhjuseks ette, et Ida-Saksamaad pole kutsutud

Tegelik N. Liidu eemalejäämise põhjus asub mujal Üheks neist on konverentsil üles tõstetav Läänemere reostamise ja selle kaudu elusuretamise küsimus. Meist mitte kaugel asub 4 milj. elanikuga linn, mis oma puhastamata roiskveed saadab Soome lahte ja seal Läänemerre. N. Liit ei salli aga mingit kriitikat. Seda ei ole hea kuulata.

Loodame, et sünnib uus rahvusvaheline organisatsioon, mis niihästi looduse kui erinevate kultuuride püsimiseks võib rohkem ära teha kui seda on suutnud UNO. Peame oma jõududega kaasa aitama, et areng sinna suubub. Eeskätt on vajalik et meie omad organid püsivad ning et meil nende tööks on vajalikud alused kui ka vahe sõna üldarengu mõjustamiseks.

PÕHIMÕTTELISED SEISUKOHAD

Ü. Eesti Päevade eeltöödest Rootsis ja erüsimustest selle suurkokkutuleku seoses andis pikema ülevaate esimees Leo Karupää kelle sõnavõtt moodustas sissejuhatuse ka resolutsioonide arutamiseks, millised Rahvuskongressil tulevad vastu võtmisele.

Abiesimees Olaf Muruk tähendas, et välismaailma poole pöördutakse Ü.E. Päevadel vastava apelliga, mille avalikuks tegemine toimub suurdemonstratsiooni lõpul Toronto raekoja ees. Apelli koostamine on jäänud Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogu kompetentsi (Kanadas). Materjale on esitatud aga ka Rootsist. Esinduskogu tutvuski hiljem E. Rahvusfondi pooli esitatud ettepanekutega ning ka Jaak Maandi ettepanekuga, mille oli tagasi lükanud ERN. Esinduskogu pooldas esitatud materjalidest Maandi ettepanekut ning lähetab selle Kanadasse.

Esinduse rühmade poolt oli eestlaskonna sisemiseks tööks esitatud vastavad ettepanekud, millised Halduskolleegium oli ühtlustanud üheks ettepanekuks. Ilmar Toigre oli esitanud oma ettepanku ja Kesknõukogu kavand oli istungile samuti materjaliks.

Resolutsiooni-arutluse aluseks võeti halduskolleegium' ettepanek. mille esimesel lugemisel esitati rida parandusi ja täiendusi.

Suurem osa punktidest diskussioone ei tekitanud. kuid p. 8 osas, kus puudutatakse kodumaaga suhtlemise probleemi ja nn. kultuurilist koeksitentsi esitas Jaak Maandi ettepaneku viimase lõigu kustutamiseks, kuid ettepanek jäi vähemusse.

Pärast HK versiooni täiendamist Toigre ettepanekust heaks kiidetud osadega ning Liberaalse erakonna ettepanekust võetud lisadega, võttis Esinduskogu resolutsiooni vastu järgmises sõnastuse:

- **Eesti rahval on õigus enesemääramisele ja riiklikule iseseisvusele.**
- **Eestlased okupeeritud kodumaal ja vabas maailmas moodustavad lahutamatu terviku.**
- **Eestlastel vabas maailmas on õigus säilitada oma rahvuslik eripäras, nõutades selleks asukohamaa tunnustust ja toetust.**
- **Eesti rahva peasihiks on Eesti riigi taastamine ja rahva enesemääramise õiguse teostamine.**
- **Eestlaskonna ülesandeks on võidelda Eestis toimuva venestamise, eesti rahva füüsilise hävitamise ja inimõiguste rikkumise vastu, sellest informeerides maailma avalikkust. Eesti maa ja rahva varade ekspluateerimine ja looduse reostamine N. Liidu poolt peab lõppema ja eesti rahval peab olema õigus ise juhtida oma majandusliikku arengut.**
- **Eestluse tahte avaldajaks vabas maailmas on vabadel valimistel moodustatud esindusorganisatsioonid.**
- **Eestluse viljelemine toimub eesti perekondades, organisatsioonides, kogudustes ja koolides.**
- **Okupeeritud kodumaaga suhtlemisel olgu peareegliks ettevaatus ja ettenägelikkus, et milleski ei kahjustuks sealsete kaasmaalaste saatus. Tuleb vältida iga tegu, mis okupatsioonivõimu kestvust pikendab. Sama kehtib nn. kultuurilise koeksistentsi kohta.**

Esinduskogu poolt vastuvõetud resolutsioon tuleb nüüd arutusele Ü.E. Päevade Rootsi komitees, kus on esindatud ERN, ERF, EK jt. organisatsioonid.

Ilmar Toigre ettepanek, et välismaailmale esitavas apellis nõutakse Rahvusvahelise Punase Risti kaasabi Eesti riigi- ja rahvajuhtide saatuse selgitamiseks, võeti üksmeelselt vastu.

Pärast mõttevahetusi algatuste osas lõpetas esinduskogu abiesimees Walter Soo istungi millele järgnes hümn.

● **Torontos tähistas 80-ndat sünnipäeva Eesti Gaidide Maleva Kanadas vanem Elsa Raudsepp.**

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1

116 48 STOCKHOLM

Tel. 44 80 07, 44 89 9?

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused Ööpäevane valvekord

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Lundi ülikool suhtub eesti keele õpetusse positiivselt

LUND (EPL) — Eesti keele õpetuse küsimust Lundi ülikoolis on nüüd arutatud kahes instantsis, millised mõlemad on asunud pooldavale seisukohale. Veebruari keskel oli asi arutusel Keeleteaduslíku sektsiooni õppekomisjonis (Utbildningsnämnd) ja veebruari lõpul Lundi ülikooli Rektoriametis. Raskused on kreditide saamises eesti keelele oma aineõpetaja palkamisel, sest Lundi ja Uppsala ülikoolide juures eesti keel ei ole ettenähtud iseseisva õppeainena, vaid kuulub soome-ugri keelte ühisesse ainepiirkonda koos soome, lapi ja ungari keeltega, milles õpetajate palkamise määrab õpilaste üldarv kõigis neis aineis kokku. Kuna varasem õpilaste arv soome-ugri ainepiirkonnas oli madal, ei ole seniste õppejõudude palkamist reguleerivate määruste juures lootusi eesti keelele oma aineõpetaja saamiseks. Selle tõttu alustas Soome-ugri seminar Lundis aktsiooni vastavate määruste muutmiseks.

Selle aktsiooniga ühenduses ongi nüüd ülikooli kaks kõrgemat ainstantsi avaldanud oma pooldavat seisukohta eesti keele õppetegevuse algamist takistavate määruste muutmiseks. Lundi ülikooli rektoriamet ongi nüüd ülikoolide kantslerile saatnud esildise, et õpetajate palkamist reguleerivad määrused muudetaks, nii et eesti keel Lundi ülikooli juures saaks oma iseseisva aineõpetaja. Lundi ülikooli rektoriameti vastavas esildises öeldakse m.s. järgmist:

"Nagu nähtub promemoriast, mis esitati õppekomisjoni (Utbildningsnämnd) koosolekul kõnesoleva asja arutamisel, ei võimalda praegu kehtivad reeglid õppejõudude palkamiseks teatud vähemate ainepiirkondade juures resserusse selles ulatuses nagu soovitakse praegu aktuaalses esildises. Asjaolu tõttu, et eesti keele õpetamise eelduseks kinnitatud õppekavade kohaselt on õppetöö teostamine soome-ugri ainepiirkonna raamides, baseerub õppejõudude palkamine üliõpilaste koguarvule selles ainepiirkonnas, sõltumatult millise alternatiivi nad ainepiirkonnas on valinud, milline asjaolu samal ajal põhjustab, et olemasolevate õpetajakohtade täitjaid eeldatakse hoolitsevat õppetöö ja eksaminatsiooni eest kõigis ainepiirkonna üksikosades. Nagu ülikoolilektor Uibopuu avaldises selle küsimusega ühenduses tähelepanu juhitakse, on ainegrupp tegelikult üsna heterogeenne: erinevused nende eri keelte vahel, mis on ühendatud sellesse gruppi, on oluliselt suuremad kui näiteks slaavi keelte vahel, milliseid ometi õppeorganisatoorsest seisukohast käsitletakse kui iseseisvaid üksusi.

See tähendab samaaegselt, et võimalused ühendada õppetegevust näit. soome, eesti ja ungari keeltes alamastmete nivool praktiliselt on väikesed või täiesti olematud.

Lähtudes praegu kehtivast reeglisüsteemist paistab ainsaks võimaluseks adekvaatsete õpperesurssside saamiseks neile aineile olevat et neid administratiivsest seisukohast käsitletaks ka kui iseseisvaid ainepiirkondi alamastme nivool, nii nagu see praegu sünnib slaavi ja romaani keelte puhul — kui selle asemel ei soovita totaalset ümberkorraldust nende vähemate ainealade õppetöö finantseerimiseks sellisel moel, et mingi koondatud kursustekrediit antakse ülikoolide kasutusse lokaalselt.

Rektoriameti esildises avaldatakse veel eesti keele õpetuse vajaduse kohta järgmisi pooldavaid ja sümpaatselt häälestatud mõtteid:

"Lundis leidub praegu ilmselt mitte just väike nõudmine eesti keele õpetuse järele (EPL-märkus: registreeritud on 28 eesti keelt õppida soovijat üliõpilast), ka kui oleks raske ette näha kui suureks nõue kujuneb pikemas perspektiivis. Üldiselt seisukohast soovib rektoriamet ometi alla kriipsutada, et peaks seisma rootsi ühiskonna huvides, kaasa mõjuda ühe omapärase rahvusliku kultuuri säilitamiseks — milline evib just oma esmase väljendusvahendi keeles — ja seda ühe nii tähelepandava ja hästi edasi jõudnud rahvusliku minoriteedi puhul nagu seda eestlased on. On arvestatud, et eestlaste arv Rootsis tõuseb ca 20.000-ni, s.o. ligemale 1/3 kõigist eestlastest läänemaailmas; tähelepanuväärseim osa eesti eksiilkirjandusest antakse välja Rootsis. Siin maal leidub kaks eesti algkooli ja peale selle toimib gümnaasium õhtuõpetusega ning rahvaülikool eraülalpidamisel. Et on vajadus hästi koolitatud õpetajateks selle õppetegevuse jaoks ja ülikoolihariduse sisikuteks eesti keele jaoks üldiselt peaks olema vaieldamatult selge.

Rektoriamet soovib sellepärast, viidates käsitlusalusele esildisele, ette panna et Ülikoolide kantsleriamet tõsiselt kaaluks võimalusi et — erakorraliselt antud õpperesurssside määramise kaudu — luua eeldusi regulaarseks õppetegevuseks eesti keele jaoks ülikoolide nivool Rootsis. Nagu nähtub juurdelisatud toimikutest peaks olema häid võimalusi selleks õppetegevuseks Lundi ülikooli juures".

Selle sümpaatse ja eesti rahvuslikule kultuuripüüdlustele soojalt suhtuva resolutsiooni vastu võtnud rektoriameti koosoleku protokollile on peale Lundi ülikooli rektori Sven Johanssoni alla kirjutanud veel ülikooli majandusjuht ja nõunik Stig Hammar, büroosheff Strom ja büroodirektor Hans Näslund.

Esinduse aruanded Rahvuslikud teened tulevad hindamisele

Rootsi Eestlaste Esinduse korralisel istungil esitas aruande büroojuhataja Ahti Pae, kes pikemalt peatus eesti ühiskonna huvide kaitseks astutud sammude juures ja meenutas kultuuri- ja noortetöö sektoris teostatud üritusi.

Herbert Iir

Ta tõstis esile mitmeid liiki kohalikke aktiivsusi, milliste korraldamine on lasunud Esinduskogu saadikute õlgadel ning mainis, et juhatus on asunud rahvuslike teenete hindamise statuudi väljatöötamisele, mille põhjal väärtustatakse meie ühiskonna kasuks tehtud panuseid.

Edasi mainis ta Kultuuriauhinna välja andmist, kultuurarhiivi tööd ning selgitustöös saavutatud tulemusi. Voldik "En resa till Tallinn" on saanud hea vastuvõtu osaliseks. Eesti probleemide käsitamist enamusrahva foorumeil on paljude artiklitega imnustanud Andres Küng, kelle raamat "Estland — en studie i imperialism" on teeninud laiemat huvi. Mitmed teised Esinduse saadikud on omapoolsete intervjuude ja kirjutistega kohalikus ajakirjanduses korduvalt sõna võtnud.

Ajakiri "Rahvusli k Kontakt" on ületanud 15. tegevusaasta piiri, olles oma 52 numbriga mahukaks väljaandeks üldise informatsiooni ja ühiskonnaküsimuste sõelumisel.

12. suurloterii korraldamine oli ulatuslikumaks sisemiseks tööks, mis kujunes eriti närvesöövaks loteriijuhaja pr. I. Augile ja loteriitoimkonnale, kui selgus, et rootsi müügikeskus pankroti tõttu meie loose ei saanud turustada. Uue loterii korraldamine endises ulatuses ei saisa enam päevakorras, kuna meie üksnes oma rahvusgrupi peale ei saa ehitada loterii õnnestumise lootusi.

Majandusli korganiseerimine näitas küll sissetulekute suurenemist, kuid laekumised ei suutnud elukallidusega sammu pidada. Aruandja tänas kõiki kaasmaalasi, kes pidevalt Esindust toetanud. Eraldi tõstis ta veel esile neid 37 kaasmaalast, kes Kultuuriauhinnaks vajaliku summa annetasid.

Majanduslik olukord ón piinav, kuid mitte eriline raskus, kui kaasmaalased laiemalt sellest osa võtavad. Hea tahte organiseerimist tuleb pidevalt jätkata.

Esinduse vahekorrad teiste koondiste ja organisatsioonidega on läbinisti head, mida tunnistab ka seltskondlikul alusel loodud ja kiiresti

Ahti Pae

populaarseks saanud Esinduse Stockholmi Naisring, mille tegevuskavas muuhulgas seisab ülemaalise käsitöönäituse korraldamine k.a. septembris. Eesti naiste virkusest on sündinud palju ilusat nii silmade kui praktilise elu tarbeks. Loodame et käsitöönäitus seda veelkord kinnitab, tähendas Ahti Pae.

MAJANDUSARUANDE

esitas juhatuse liige Herbert Iir, mis oli kulude-tulude osas tasakaalus kr. 92.885:—, näidates puudujääki kr. 10 292:— Suuremateks kuluposteideks olid: tasud ja reisid — kr. 54 940:—, büroo ja trükised — kr. 12 951:—, ruumid kr. 9 189:—, kultuuri — ja noorsootöö — kr. 3 500:— ja valimiskulud kr. 2 906:—.

Sissetulekute poolel seisis: eestlaskonna toetus — kr. 32 067:—, majandusliikust tegevusest — kr. 13 187:— ja tööturuvalitsuselt palkadeks kr. 37 297:—.

Rahvuslik Kontakti aruanne oli tasakaalus kr. 16 280:—, kusjuures ülejääk oli kr. 512:—

Revisjoni komisjoni aruande esitas esimees Herman Kann. Aruanded kinnitati. Eelarve 1972. a. võeti vastu kulude-tulude tasakaalus kr. 88 000:— ja "Kontakti" osas kr. 18 400:—.

Riigikaitses vastupidavus tähtsam kui suur löögijõud

Valitsuse poolt esitatud riigikaitse propositsioonis märgitakse muuhulgas, et Rootsi sõjaliste jõudude edasiarendamisel tuleb edaspidi asetada suuremat rõhku vastupidavusele kui massiivsele löögijõule. Ettepanekud tuginevad valdavas enamuses riigikaitse uurimiskomisjoni sotsiaaldemokraatliku enamuse vaadetele, kusjuures neid on heaks tunnistanud ka kaitseminister.

Kaitseminister märgib propositsioonis, et Rootsi tegelikult ei oma põhilisi strateegilisi sihiasetusi. Kui Euroopas peaks puhkema suursõda, tuleb Rootsi territooriumi esimeses järjekorras vaadelda kui läbikäiguplirkonda.

Kuna mõeldav kallaletungija alati peab arvestama ja ette nägema oma peavastase vastuaktsioone, mängib Rootsi vastu organiseeritava operatsiooni suhtes aeg suurt rolli. See omakorda tähendab seda, et Rootsi riigikaitse on käige efektiivsem ja sõda vältiv siis, kui see on niiöelda vastupidav. Sõjaliste jõudude edasiarendamisel on tulevikus vastupidavus tähtsam kui otsene löögijõud.

Ettepanekus nõustutakse uurimiskomisjoni vaadetega, mille kohaselt Rootsi julgeolekupoliitika peab lähtuma põhimõttest, et riigi julgeolekut esimeses järjekorras ohustavad suurvõimublokkide aktsioonid. Rahvusvahelist arengut kujundavad enamasti supervõimud ja nende liitlased.

Järelikult pole nimetatud arengu juures suuremat kaasarääkimise õigust ega saa kulgevat arengut muuta väikeriigid nagu Rootsi. Olukordadele kohanemine osutub hädavajalikuks. Ja ressursid, mida Rootsi peab kasutada oma julgeoleku kindlustamiseks, on võrreldes suurvõivõimublokkide omadega väga piiratud.

Propositsioonis nenditakse, et hoolimata viimastel aastatel toimunud püüdlustest vähendada Euroopas pinget ning luua suuremat riikidevahelist koostööd, ei saa kõrvale jätta sõjavõimalust Euroopas. Samuti on täiesti võimalik, et siin või seal hakatakse ajama võimupoliitikat, mis näeb ette agressioni sõjaähvardusel.

Teoreetiliselt on aga siiski täiesti mõeldav, et ka siis, kui Rootsile lähedalasuvaid riike tõmmatakse kaasa suurvõimude vahelisse konflikti, jääb Rootsi vaenutegevusest kõrvale. See tähendab, umbes nii, nagu see sündis Esimese ja Teise maailmasõja ajal.

Üldiselt aga näeb propositioon ette teatud koondamisi riigikaitse alal. Brigaadide arvu vähendatakse 20-le, kuna aga lokaalseid jalaväe lahinguüksuste arvu suurendatakse pärast teatud ümberorganiseerimisi. Kõdukaitse ja tööstuskaitse osas suuremaid muudatusi pole ette näha.

Mereväe osas praegitakse välja teatud arv hävitajaid, fregatte ja mootortorpeedopaate. Viimaste osas toimub juurdeehitamine, nii et nende totaalarv on endine. Sama kehtib ka miinilaevade osas, kuna tugevdamine toimub patrull-laevade osas. Ka allveelaevade arvu vähendatakse.

Õhjõudude raskeid atakkdivisjone vähendatakse, kuid seevastu luuakse juurde kergeid. Atakklennuk Viggen asendab ajajooksul praeguse Drakeni ja jahidivisjonide arvu vähendatakse. Samuti toimuvad koondamised õhutõrje ja öt-robotite alal.

Vastavalt sõjaliste jõudude arengule ja aktuaalsele vajadusele organiseeritakse luurelennukite arvu, transportidivisjone ning isentraalset ja regionaalset õhukaitse dirigeerimist.

Mis puutub sõdurite väljaõppesse üldiselt, siis arutatakse seda jätkuvalt erilises komisjonis. On ju esitatud ettepanekuid, mille kohaselt sõjaväe algteenistuse väljaõpet ajaliselt tahetakse vähendada, näiteks poolele aastale. Sel juhul muidugi lisanduksid kordusõppused umbes nagu nüüdki. (EPL/JA).

Göteborgi ühislipkonna Põhjalatütred-Kalevipoeg sõprade ringi juhatus 1972, vasakult: H. Tomson, V. Lilleste, B. Meria, O. Marten ja G. Peet. (Foto: Kopler).